

ת"פ 43269/02/15 - מדינת ישראל נגד איאס מחאג'נה, סילין הווארי (נשפטה)

בית משפט השלום בחיפה

20 יולי 2016

ת"פ 43269-02-15 מדינת ישראל נ' מחאג'נה ואח'

לפני כבוד השופט שלמה בנג'ו

המאשימה
מדינת ישראל

נגד

הנאשמים

1. איאס מחאג'נה
2. סילין הווארי (נשפטה)

נוכחים:

הנאשם - נוכח

הכרעת דין

(בענין הנאשם מס' 1)

רקע וכתב אישום:

א' מאפשר ל- ב' לנהוג על הטרקטור של ו' ולהסיע עליו נוסעת. ב' נוהגת על הטרקטור ומסיעה את חברתה. היא מאבדת שליטה על הטרקטור ומתהפכת. כתוצאה מהתאונה נגרם מותה של הנוסעת. א' טוען כי התיר ל- ב' לנהוג, הואיל וצפה בה נוהגת על טרקטור בסרטון שפירסמה בפייסבוק, וכי לולא נהיגתה הרשלנית של ב' לא הייתה הנוסעת נהרגת. ל- ב' לא היה רשיון נהיגה. האם א' נושא באחריות פלילית לגרימת מותה של הנוסעת? זוהי השאלה שבמוקד הכרעת דין זו. להלן העובדות הצריכות לעניין.

סילין - הנאשמת מס' 2 (להלן: **סילין**) ורואא (להלן: **המנוחה**) היו חברות. בתאריך 25.10.13 סמוך לשעה 15:00, נפגשו השתיים לראשונה עם הנאשם וחברו עומר מחאג'נה (להלן: **עומר**), בשטח חקלאי בו בוצעו עבודות בנייה של מסילת רכבת העמק המצוי מול קריית חרושת, בסמוך לכביש 70 (להלן: **מקום המפגש**). הנאשם הגיע למפגש כשהוא נוהג בטרקטור שהיה בבעלותו, כל זאת כשאין לטרקטור רישיון רכב ותעודת ביטוח ברי תוקף, ומבלי שמותקנים עליו לוחיות זיהוי. במפגש, ביקשה סילין מהנאשם רשות לנהוג בטרקטור, למרות שלא היתה מורשת לנהיגה כלל, והנאשם, שלא בדק אם סילין מורשית לנהיגה, הסכים לבקשתה. הנאשם הדריך את סילין כיצד להפעיל את הטרקטור והרשה לה לנהוג בו כשהמנוחה רכובה מאחור. סילין נהגה את הטרקטור, כשהמנוחה רכובה מאחור, מבלי שהיא והמנוחה

חובשות קסדות מגן. במהלך הנסיעה בשטח, איבדה סילין שליטה על הטרקטורון, סטתה מכיוון נסיעתה ימינה והתהפכה (להלן: **התאונה**). כתוצאה מהתאונה נגרמו למנוחה חבלות והיא נפטרה במקום. כמו כן, נחבלה סילין ונגרמו לה שברים בצלעות החזה, קרעים בכבד והיא אושפזה בבית חולים. מיד לאחר התאונה, בסיועם של אחרים שזהותם אינה ידועה למאשימה, העלים הנאשם את הטרקטורון ממקום התאונה, וזאת בכוונה למנוע ולהכשיל הליך שיפוטי.

התביעה טוענת, כי מות המנוחה והחבלות שנגרמו לנאשמת, נגרמו באשמו של הנאשם, אשר התבטא בכך שלא בדק ולא ידע אם סילין כשירה, מיומנת ומורשית לנהיגה, מסר לה את השליטה בטרקטורון והתיר לה לנהוג בו, כשחברתה רכובה מאחוריה, ונמנע מלנקוט בכל האמצעים הסבירים על מנת למנוע ממנה נהיגה כאמור.

זאת ועוד, נטען כי הנאשם העלים את הטרקטורון בשטח מתוך כוונה למנוע ולהכשיל הליך שיפוטי ולהביא לידי עיוות דין; הרשה לסילין לנהוג בטרקטורון ולהסיע את המנוחה מאחוריו שלא כחוק והתיר לשתיים לנסוע בטרקטורון ללא קסדות מגן; נהג בו מבלי שהיו ברשותו רישיון רכב (טסט) ותעודת ביטוח ברי תוקף ומבלי שהותקנו עליו לוחיות רישוי וזאת בניגוד לחוק; הנאשם הואשם אפוא בביצוע העבירות הבאות:

גרימת מוות ברשלנות - עבירה לפי סעיפים 40 + 64 לפקודת התעבורה [נוסח חדש], התשכ"א - 1961 (להלן: **פקודת התעבורה**) וסעיף 304 לחוק העונשין, תשל"ז - 1977 (להלן: **חוק העונשין**); **גרימת חבלה של ממש** - עבירה לפי סעיף 38(3) לפקודת התעבורה; **נהיגה כשרישיון הרכב אינו בתוקף** - עבירה לפי סעיף 2 לפקודת התעבורה; **נהיגה ללא פוליסת ביטוח בתוקף** - עבירה לפי סעיף 2(א) לפקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש] - תשל"ל 1970; **נהיגה ללא לוחיות זיהוי** - עבירה לפי תקנה 305 לתקנות התעבורה, תשכ"א - 1961 (להלן: **תקנות התעבורה**); **אי חבישת קסדה** - עבירה לפי תקנה 39ג(ד) לתקנות התעבורה; **הסעת נוסע בטרקטורון** - עבירה לפי סעיף 39ג(ג) לתקנות התעבורה; **הרשאה לאחר לנהוג** - עבירה לפי סעיף 10(ב) לפקודת התעבורה; **ושיבוש הליכי משפט** - עבירה לפי סעיף 244 לחוק העונשין.

תשובת הנאשם לכתב האישום:

בתשובתו לכתב האישום, כפר הנאשם בכך שבמהלך המפגש ביקשה סילין ממנו רשות לנהוג בטרקטורון, למרות שלא הייתה מורשית לנהיגה, והוא לא בדק כלל אם היא מורשית לנהיגה, ולמרות זאת, הסכים לבקשתה. הוא כפר בכך שהוא הדריך את סילין כיצד להפעיל את הטרקטורון, והרשה לה לנהוג בו כשהמנוחה רכובה מאחור. עם זאת, טען כי לפני שהעמיד הנאשם את הטרקטורון לרשותה של סילין, הוא צפה בסרטון ווידאו שבו סילין נוהגת בטרקטורון. כמו כן, כפר הנאשם בכך שסילין נהגה בטרקטורון, מבלי שיש לטרקטורון רישיון רכב ותעודת ביטוח ברי תוקף, ומבלי שהותקנו עליו לוחיות זיהוי, וכן כפר באחריותו לגרימת מותה של המנוחה, בקשר הסיבתי והמשפטי לגרם מותה.

הנאשם לא חלק על תוצאות התאונה, ועל כך שהמנוחה נהרגה כתוצאה מהתאונה. הוא חזר והדגיש, כי סבר שסילין כשירה לנהוג ויודעת לנהוג, לא צפה ולא יכל לצפות שכתוצאה מכך תתרחש תאונה קטלנית.

במהלך המשפט כמו גם בסיכומים, הודה הנאשם כי לטרקטורון לא היו ביטוח וטסט. עוד אישר כי אכן נתן לסילין לנהוג בטרקטורון. גדר המחלוקת שבין הצדדים ממוקדת בשאלת הקשר הסיבתי בין מעשיו ומחדליו של הנאשם בכל הנוגע להתרת הנהיגה לסילין לנהוג בטרקטורון, לבין התוצאה הקטלנית של התאונה, וכן בשאלת העלמת הטרקטורון בשטח. הנאשם טען, כי אכן ביקש להסתיר את הטרקטורון, אך לא מפני המשטרה, אלא מפניו. הוא לא רצה לראותו מחמת הטראומה הקשה שפקדה אותו למראה תוצאותיה הקשות של התאונה.

ראיות התביעה:

לצורך הוכחת עובדות כתב האישום, התמקדה המאשימה בשתי עדויות הישירות לאירוע התאונתי, שנכחו באירוע מתחילתו ועד סופו (עומר וסילין), בסרטון הווידאו המתעד את האירוע, ובעדות הבוחן המשטרתי בדבר מצב השטח בו אירעה התאונה וחווות דעתו להתרחשות התאונה על יסוד בדיקת הזירה והטרקטורון.

עד תביעה - מר עומר מחאג'נה:

עומר הוא חברו של הנאשם אשר תיעד במכשיר הטלפון של המנוחה את האירוע. עומר מסר, כי הכיר את סילין דרך הפייסבוק, במשך כשבועיים, וקבעו לצאת ארבעתם (עומר, הנאשם, סילין והמנוחה) לטיול שטח. עומר מסר, כי ביום האירוע הנאשם אסף אותו מביתו בטרקטורון, ובהמשך נפגשו עם סילין והמנוחה בתחנת דלק, שם עלה עומר לרכבה של המנוחה שהגיעה עם סילין, והנאשם המשיך בטרקטורון עד למקום המפגש. עומר סיפר, כי עלה על הטרקטורון עם סילין, לאחר מכן סילין ביקשה לעשות "סיבוב" וביקשה מהמנוחה לעלות אחריה, הנאשם נתן לה את הטרקטורון, ואז סילין והמנוחה עלו ונסעו על הטרקטורון במשך 100 מטר, ובסיבוב בדרך חזרה סילין איבדה שליטה, הטרקטורון עלה לצד ימין, על גזר ברזלים בגובה כחצי מטר והתהפך. לאחר ההתהפכות, הוא והנאשם רצו לכיוון התאונה, סילין הייתה מתחת לטרקטורון והמנוחה הושלכה למרחק 3 מטרים, ונראתה ללא רוח חיים. עומר מסר כי החל לבצע בה הנשמה, ולאחר מכן הוא והנאשם הרימו אותה והניחו אותה ברכבה.

עומר מסר כי במקרה עבר במקום ג'יפ עם איש ואישה, והאישה הייתה עם מד"י בית חולים, אז הם ביקשו את עזרתה. עומר מסר כי האישה ראתה כי המנוחה נפטרה והתקשרה למד"א. כמו כן, מסר כי הגיעו למקום 2-4 צעירים בדואים, אשר הציעו לנאשם להחביא את הטרקטורון לפני הגעת המשטרה, הנאשם הסכים ואותו בחור לקח את הטרקטורון וברח.

בנוסף, מסר עומר כי התרשם כי סילין שולטת בנהיגה בטרקטורון משום שצפה בסרטונים רבים בחשבון הפייסבוק שלה בהם ניתן היה לראותה נוהגת בטרקטורונים, וכן מסר כי הראה לנאשם את הסרטונים. זאת ועוד, מסר כי הנאשם הסביר לנאשמת כיצד לשחרר את הקלאץ, וכי הנאשם לא שאל את סילין אם ברשותה רישיון נהיגה.

עד תביעה מר ראם עופר - הבוחן המשטרתי:

העד הינו הבוחן המשטרתי שטיפל באירוע ואסף חומרים שונים הקשורים לתאונה. הבוחן הבהיר כי הטרקטורון לא נבדק בשטח, וזאת משום שהוא הועלם מהזירה. הבוחן מסר כי המנוחה הועפה על הבטונדה המופיעה בתמונות, שם נמצאו סימני הדם. בעניין זה, ציין כי על אף שלא רשם זאת בת/31, בסעיף 14 למסקנות רשם כיצד התרחשה התאונה,

והסיבה לאי הרישום הייתה, בשל כך שלא ניתן להסיק זאת מהשטח, אלא רק לאחר צפייה בסרטון. כמו כן, מסר כי לא נמצא כשל מכני בטרקטורון, אשר נבדק לאחר מספר ימים, שלא היה תחת חסות המשטרה.

עדת התביעה, הנאשמת 2 - סילין הווארי:

סילין מסרה, כי היא והמנוחה היו חברות. היא הכירה את הנאשם דרך חברו של הנאשם-עומר, אותו הכירה דרך הפייסבוק. סילין ידעה, כי לעומר חבר בשם איאס (הנאשם) אשר לו טרקטורון. הארבעה (סילין, המנוחה, הנאשם ועומר), קבעו להיפגש לטיול שטח ביום בו התרחשה התאונה. המפגש הראשון בין סילין לנאשם היה ביום התאונה. היא מסרה כי הנאשם דיבר עם המנוחה, אשר לה היה רישיון נהיגה והדריך אותה כיצד להגיע עם רכבה למקום המפגש. הם נפגשו בתחנת הדלק עם הנאשם ועומר, ומשם נסעו יחד לשטח, כשהנאשם נוסע על הטרקטורון לשטח. כאשר הגיעו לשטח, הנאשם והמנוחה נסעו על הטרקטורון, לאחר מכן היא נסעה על הטרקטורון יחד עם עומר, כאשר עומר נהג, ולאחר מכן נסעה עם המנוחה בטרקטורון, כאשר היא נהגה והמנוחה ישבה מאחוריה, ואז התרחשה התאונה. סילין מסרה כי אמרה לנאשם שהיא רוצה לנהוג בטרקטורון והנאשם נתן לה לנהוג. הוא לא בדק כי ברשותה רישיון נהיגה. כאשר רוען זכרונה תוך צפייה בסרטון וידאו שצולם ביום התאונה במכשיר טלפון נייד, ציינה סילין, כי הנאשם הדריך אותה כיצד לתפעל את הטרקטורון, אך היא לא זוכרת. כמו כן, מסרה כי אינה זוכרת שהיו קסדות כלל בשטח, והמנוחה והיא נהגו ללא שחבשו קסדות. סילין מסרה כי אינה זוכרת את התאונה. לדבריה, היא זוכרת שהיא והמנוחה נסעו כמה מטרים, ולאחר מכן התעוררה באמבולנס.

סילין הדגישה, כי היה סרטון אחד בלבד שפירסמה ברשת חברתית, בחשבון האינסטגרם שלה (ולא בחשבון הפייסבוק כפי שטען הנאשם), בו היא נראית נוהגת על טרקטורון אחר (וזאת למעשה הפעם היחידה בה נהגה על טרקטורון קודם לכן). באותו סרטון לא החליפה הילוך בזמן, ועומר והנאשם צחקו על כך. הנאשם אף שאל אותה מדוע לא החליפה הילוך באותו מקרה, היות וזה מובן מאליו שיש להחליף הילוך, והיא השיבה לו כי כך היא יודעת שיש לנהוג. סילין הדגישה, כי הנאשם ידע היטב, כי אין ברשותה רישיון נהיגה, וכי באותו הזמן התעתדה לגשת למבחן מעשי (טסט) לצורך קבלת הרישיון.

סילין הבהירה, כי במהלך חקירותיה במשטרה לא זכרה היטב את ההתרחשויות, ושמעה סיפורים מאחרים. עוד מסרה, כי חלק מהאירועים היא זוכרת כתוצאה מצפייה בסרטון, חלק כתוצאה מטיפולים שעברה, וזיכרונה שב אליה רק לאחר שחרורה מבית החולים, כחודש לאחר האירוע, אז נהיה לה רצף ברור בזיכרונותיה והבינה מה אמיתי ומה לא. היא חזרה והבהירה, כי הנאשם הוא שנתן לה לנהוג בטרקטורון, אך היא אינה זוכרת אם שאל אותה אם יש ברשותה רישיון נהיגה. יחד עם זאת היה לה ברור, כי הנאשם ידע שאין לה רישיון, ושחברו עומר סיפר לו כי אין לה רישיון, ואף כי יכל להיווכח בעצמו, בדרכם לשטח, שעה שהמנוחה היא זאת אשר נהגה ברכב ולא היא עצמה.

ראיות ההגנה:

עדות הנאשם:

הנאשם העיד להגנתו. הוא מסר, כי עומר הכיר לו את סילין דרך הפייסבוק, ויחד קבעו הארבעה להיפגש לטיול שטח. הוא הגיע לשטח יחד עם עומר בטרקטורון שלו, ואילו סילין והמנוחה הגיעו ברכב הפרטי של המנוחה, כאשר המנוחה נהגה ברכב. הארבעה נפגשו בתחנת דלק בדרך לשטח. בתחנת הדלק, עומר עלה לרכבן של המנוחה וסילין, והוא (הנאשם) נסע בטרקטורון לשטח בו אירעה התאונה. כאשר הגיעו לשטח, הוא נהג בטרקטורון, והמנוחה עלתה לנסוע

עמו, השניים נסעו ל'סיבוב' קצר של כ- 100-200 מטרים, בנסיעה איטית, כששניהם חבשו קסדות. לאחר שחזרו, עלו על הטרקטורון עומר וסילין, וגם הם עשו 'סיבוב' בטרקטורון וחזרו. לאחר מכן, סילין ביקשה ממנו לעשות 'סיבוב' יחד עם המנוחה, לצורך צילום סרטון במכשיר הטלפון, ואז התרחשה התאונה. עם התרחשות התאונה נכנס להלם.

הנאשם הודה כי נתן לסילין לנהוג משום שראה כי נהגה בעבר בטרקטורון בעת שצפה בסרטון בחשבון הפייסבוק שלה. לדבריו, באותו סרטון התרשם שסילין יודעת לנהוג. כאשר אפשר לה לעלות על הטרקטורון, הדריך אותה על הקלאץ', משום שזה נתון משתנה מטרקטורון לטרקטורון. הוא אישר, שלא שאל את סילין אם יש לה רישיון, שוב, בהתבסס על אותו סרטון בו צפה. לא עלה על דעתו, כי אין ברשותה רישיון נהיגה. הנאשם הכחיש כי הוא ועומר לעגו לנהיגתה של סילין ולאופן העברת ההילוכים שלה בטרקטורון, כאשר צפו בסרטון, וכן הכחיש כי ידע שצפוי להיות לסילין טסט בקרוב. הנאשם טען, כי הציע לסילין ולמנוחה קסדות, אך הן סירבו. בהמשך תיאר כיצד התרחשה התאונה, וכיצד סילין איבדה שליטה על הטרקטורון והתהפכה.

אשר להסתרת הטרקטורון מפני המשטרה והטענה כי ביקש מאחד הנערים הבדואים שהגיעו לזירה לסלק את הטרקטורון ולהסתיר אותו מעיני המשטרה, מסר הנאשם כי ביקש שיסתירו את הטרקטורון ממנו ולא מהמשטרה, כי לא רצה לראותו לאחר התרחשות התאונה. לדבריו, הוא היה בהלם ורק רצה "**להשתחרר מכל הסיפור הזה**".

עוד מסר הנאשם כי הטרקטורון היה במצב מכני מעולה, מתוחזק היטב; ההגה והברקסים היו תקינים, וציין כי לטרקטורון לא הייתה מסגרת בטיחות בעת שרכש אותו. הנאשם הודה כי לטרקטורון לא היה טסט, לא היה ביטוח, והוא לא נשא לוחית רישוי כלל.

דין והכרעה:

בסיכומיו לא חולק הסניגור על תכני האירוע התאונתי כפי שהוצגו על ידי עדי התביעה. עוד הוא אינו חולק, כי הנאשם הרשה לסילין לנהוג בטרקטורון, ולהסיע עליו את המנוחה, כשהיא רכובה מאחור. גם ההתהפכות שנבעה מאיבוד השליטה של סילין על הטרקטורון, מיד לאחר שפתחה בנסיעה, והתוצאה הקטלנית אינם במחלוקת. טוען הסניגור המלומד, כי מתן ההרשאה לסילין לנהוג בטרקטורון, נבעה מהתבוננות הנאשם בסרטונים בפייסבוק, בה נצפתה סילין נוהגת על טרקטורון. על כן, טוען הסניגור, היה לנאשם יסוד סביר לסבור, כי היא מחזיקה ברישיון נהיגה על טרקטורון, ומיומנת בנהיגה עליו. לגישתו, גם אם התיר לה הנאשם לנהוג, והסתבר בדיעבד, כי היא לא הייתה מורשית לנהיגה כחוק, אין בכך כדי להקים עליו אחריות לגרימת מותה של המנוחה. שכן, הוא לא יכול היה לצפות את התרחשות התאונה, הנובעת כל כולה מרשלנות נהיגתה של סילין. אלמלא רשלנות זו, לא הייתה נגרמת התוצאה הקטלנית. הסניגור מוסיף ותוקף את מהימנות העדים הישירים לתאונה - עומר וסילין, כשהוא מתמקד בעיקר בסיילין וטוען, כי לא ניתן לבסס על עדותה דבר מאחר ועדותה לא מהימנה. סילין מסרה מספר פעמים שאינה זוכרת את האירוע, נחבלה, וניזונה מדברים שאמרו לה לגבי התאונה.

לפי חומר הראיות שבפני בית המשפט, ואף לפי טענת הנאשם, מותה של המנוחה אכן נגרם מרשלנות נהיגתה של סילין שנהגה בטרקטורון של הנאשם אשר התיר לה זאת. לפיכך, יש לבחון תחילה מאין, והאם בכלל, קמה על הנאשם חובת

זהירות למעשה הרשלני של סילין, שהביא למותה של המנוחה. לאחר מכן, יש לבחון באם התקיימו יסודותיהן של העבירות המיוחסות לנאשם, בראי המחלוקת המשפטית והעובדתית שבין הצדדים.

תשתית נורמטיבית:

סעיף 304 לחוק העונשין קובע:

"הגורם ברשלנות למותו של אדם, דינו - מאסר שלוש שנים."

הוראה זו אינה קובעת מה יחשב כמעשה או מחדל רשלני שייחשב כגרימת מוות. בהמשך פרק י' סימן א' הדן בגרימת מוות בחוק העונשין, מצויה גם הוראה ספציפית (סעיף 309 לחוק העונשין), במסגרתה מצא המחוקק להבהיר מה יחשב כגרימת מוות. הוראה זו מונה שורה של מעשים ומחדלים, הנתפשים בעיני החוק, כגרימת מותו של אדם ברשלנות, בין היתר קובע סעיף 309(5), שהוא היפה לענייננו, כך:

"בכל אחד מן המקרים המנויים להלן יראו אדם כאילו גרם למותו של אדם אחר, אף אם מעשה או מחדלו לא היו הגורם התכופ ולא היו הגורם היחיד למותו של האחר....מעשה או מחדלו לא היה גורם מוות, אילולא נצטרף עמו מעשה או מחדל של האדם שנהרג או של אדם אחר."

ההלכה הפסוקה הבהירה, כי גם מקום שמעשהו של הראשון לא גרם למות הקורבן, ואינו מהווה, כשלעצמו, המעשה שגרם למותו, אלמלא הצטרף אליו מעשהו הרשלני של השני - נושא הראשון באחריות לגרם המוות (ראה ע"פ 9956/05 **שי נ' מדינת ישראל**, עמ' 27 ואסמכתאות שם (2009); ע"פ 119/93 **לורנס נ' מדינת ישראל**, מח (4) 1, עמ' 38 (1994) להלן: **"הלכת לורנס"**). הטעם לכך הוא אופי העבירה. גרימת מותו של אדם היא עבירת תוצאה. הערך המוגן שביסוד האיסור האמור הוא קדושת החיים. האיסור הפלילי נועד אפוא למנוע את התוצאה הקטלנית ולא את ההתנהגות. לכן, ככל שאדם מן היישוב בנעליו של הנאשם יכול היה לצפות את התוצאה בקווים כלליים, חייב היה הראשון, אשר 'התניע' את מהלך האירועים, אף הוא לצפות זאת ומכאן מוטלת עליו אחריות בגין התרשלות השני, והוא אחראי למות הקורבן, וכפי שהוטעם בפסיקה, **"רשלנות משמעה, הפרת חובת הזהירות המוטלת מכוח דין, והיא ביטוי להלך נפש של אי ראיית הנולד, מקום שאדם סביר בנעלי המערער היה רואה אותו"** (ע"פ 140/10 ו-355/10 **חלילה נגד מדינת ישראל** (10/3/11), פסקה 65 לפס"ד).

עם זאת, השתכללותה של עבירת גרימת מוות תלוי בהתקיימותו של קשר סיבתי בין היסוד העובדתי של העבירה (רשלנות במעשה או מחדל) לבין התוצאה (מותו של אדם). על הראיות להצביע על קשר בין המעשה או המחדל לבין התוצאה הקטלנית (ש"ז פלר **יסודות דיני עונשין** כרך א', פרק ה' (1984), בעמ' 424-428; יורם רבין ויניב ואקי **דיני עונשין**, כרך א' 296-298 (מהדורה שלישית, 2014)). קשר זה, של סיבה ומסובב, בא לידי ביטוי במבחן הקשר הסיבתי העובדתי. מטרתו של מבחן זה הוא לאתר את כל מעשיו או מחדליו של הנאשם, אשר היה להם חלק בגרימת התוצאה הקטלנית (פלר, שם, בעמ' 430). מעשה אשר לא תרם להתהוותה של התוצאה, יוותר מחוץ לגדרה של עבירת גרימת המוות, גם אם המעשה אסור בפני עצמו.

המבחן לבחינת הקשר הסיבתי העובדתי הוא מבחן "הסיבה שבלעדיה אין" או "causa sine qua non", הקובע כי מעשה הוא בבחינת גורם לתוצאה, אם אלמלא המעשה, לא הייתה מתרחשת התוצאה (ע"פ 47/56 מלכה נ' מדינת ישראל, פ"ד י 1543, 1548 (1956); ע"פ 119/93 לורנס נ' מדינת ישראל, פ"ד מח(4) 1 (1994), עמ' 34). מבחן זה, הוא מבחן צופה פני עבר, הבוחן את השפעת המעשה על התוצאה כפי שקרתה בפועל. מבחן זה, אינו עומד לבדו, אליו מצטרף מבחן נוסף, מבחן הקשר הסיבתי משפטי.

מבחן הקשר הסיבתי משפטי, הוא מבחן בעל אופי ערכי. הוא עוסק במדיניות משפטית ראויה, הבוחנת את השאלה, האם ראוי בנסיבות העניין להטיל אחריות פלילית על הנאשם. הוא מחייב את השופט לבחון את מהלך האירועים, המעשים והמחדלים, לנפוחם, ולמקד מבטו אך ורק במעשה או המחדל שהביא לתוצאה הקטלנית, וכפי שמציינים המלומדים לוי ולדרמן: "...יש לנסות ולייחס את התוצאה הקטלנית רק לסיבה או לסיבות שתרומתן לגיבוש התוצאה האסורה מכריעה, תוך אבחנתן מעילות שתרומתן מזערית (de minimis)" (יובל לוי ואליעזר לדרמן - עיקרים באחריות פלילית 325 (1981)). כאמור, במסגרת מבחן זה מפעיל בית המשפט שיקולי מדיניות משפטית ראויה. במסגרת שיקולים אלה בוחן בית המשפט את סוג העבירה והערך המוגן שביסודה, האם מדובר במעשה או מחדל, קיומו או העדרו של ערך חיובי בפעילות נשוא האישום, והצורך בהרתעת הרבים ביחס לאותה פעילות, סוג הסיכון שנלקח עד כמה הוא גבוה וממשי, רמת הצפיות של התוצאה הקטלנית, נסיבותיו של המקרה הפרטני ועוד (ראו: כב' השופט ע. ארבל בע"פ 9647/10 פלוני נ' מדינת ישראל (2010) שם בפסקה 24). המבחן העיקרי שאומץ בפסיקה לבחינת הקשר הסיבתי המשפטי, הוא מבחן הצפיות הסבירה (ע"פ 7000/10 אלפידל נ' מדינת ישראל, פסקה 19 (2012)). נפסק, כי מבחן זה כולל שתי שאלות: האם ניתן היה לצפות באורח סביר את התוצאה, והאם צריך היה לצפות באופן סביר את התוצאה. בחינת שאלות אלה תהיה מנקודת מבט האובייקטיבית של האדם הסביר (ע"פ 482/83 מדינת ישראל נ' סעיד, פ"ד לח (2) 533, 541-540 (1984)).

אשר לרכיב הנפשי, להשתכללותה של עבירת גרם מוות הקבועה בסעיף 304 לחוק העונשין, נדרש יסוד נפשי מסוג רשלנות. סעיף 21 (א) לחוק העונשין לחוק העונשין מגדיר מה טיבו של הלך הנפש הנדרש כך:

"(א) רשלנות - אי מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות או לאפשרות הגרימה

לתוצאות המעשה, הנמנים עם פרטי העבירה, כשאדם מן היישוב יכול היה, בנסיבות

הענין, להיות מודע לאותו פרט, ובלבד -

(1) שלענין הפרטים הנותרים היתה לפחות רשלנות כאמור;

(2) שאפשרות גרימת התוצאות לא היתה בגדר הסיכון הסביר".

בדנ"פ 983/02 בוריס יעקבוב נ' מדינת ישראל פ"ד נו (4) 393, הבהיר בית המשפט העליון, כי המבחן הנוהג לבחינת הלך הנפש, בעבירה של גרם מוות ברשלנות, נבחן במשקפיו של האדם הסביר או "האדם מן היישוב", היינו, האם אדם מן היישוב יכול היה לצפות, בנסיבות העניין, כי מעשהו או מחדלו יובילו לתוצאה הקטלנית, ובלשונו של כב' המשנה לנשיא בית המשפט העליון השופט מ. חשין ע"ה (ההדגשה במקור - ש.ב):

"כהוראת סעיף 21 לחוק העונשין, הדמות המרכזית בהגדרת הרשלנות מגלם אותה "אדם מן היישוב", והשאלה העיקרית המציגה עצמה לפני בית-המשפט היא: האם אדם מן היישוב יכול היה לצפות, בנסיבות

העניין, כי מעשהו יגרום לתוצאה אשר נגרמה, קרא, למותו של אדם? יכול היה לצפות, אף שלא צפה ולא היה מודע בפועל לאפשרות גרימת המוות. מִנְדָּר צפיה זו מוצאת - כהוראת סעיף 21(א)(2) לחוק - אפשרות גרימת תוצאות שהן בגדר הסיכון הסביר. אותו אדם מן היישוב, ידענו כולנו, הוא חלף-דיבור לאדם הסביר, ידידנו הווירטואלי המלווה אותנו משכבר הימים במשפט הנזיקין, בעבירה של גרימת מוות ברשלנות ובמקומות אחרים בדין. אותו אדם סביר אינו אלא בית-המשפט, הוא-עצמו, ומתוך שיש זהות בין אותו אדם מן היישוב לבין בית-המשפט, ייקל עליו על בית-המשפט לדעת מה יכול היה האדם הסביר לצפות מראש, קרא: מה חייב היה לצפות מראש" (שם, פסקה 13).

עד כאן בדבר התשתית הנורמטיבית הנדרשת לצורך השתכללות העבירה המרכזית המיוחסת לנאשם. מכאן נבקש להפנות מבט אל עבר גישת המשפט העברי המשמש לא אחת באר מים חיים ומקור ערכי ומשפטי בלתי נדלה, ולאחריו הצצה חטופה אל משפט העמים מעבר לים.

במשפט העברי כמו במשפט הנוהג כיום, תנאי יסודי והכרחי להטלת אחריות בנזיקין, הוא קיומו של קשר סיבתי עובדתי, בין מעשה הרשלנות, לתוצאה המזיקה. המבחן העובדתי שנהג אז, כמו המבחן הנוהג בשיטת המשפט הישראלי, הוא מבחן "הסיבה שבלעדיה אין". כך למשל, במקרה שבו בהמותיו של ראובן אכלו פירות השייכים לשדהו של שמעון, נקבע, כי ראובן לא יישא באחריות לנזק, אם ברור, עובדתי, כי הפירות היו מונחים במקום, בו הבהמות יכלו לאכלם גם לולא קרבת ראובן לשדהו של שמעון (בבא קמא, פרק ב' כא). לצד מבחן 'הסיבה בלעדיה אין' הניחו חכמי המשפט העברי, מבחן עובדתי נוסף, הוא מבחן 'הסיבה המהותית'. בעוד המבחן של 'הסיבה בלעדיה אין' בוחן, על ציר הזמן, את שרשרת הנסיבות העובדתיות, ומאתר את המעשה או המחדל, בסדר הכרונולוגי שבשרשרת האירועים, אשר הובילה לקרות התוצאה, בוחן המבחן 'הסיבה המהותית' את האפקטיביות של גורם התוצאה, ותרומתו הממשית להתרחשותה. לפי מבחן זה, גם אם הנזק לא היה מתרחש אילו לא פעולותיו של ראובן, נבחן היקף תרומתו של ראובן להתרחשותו של הנזק. רק אם תרומתו של ראובן להתרחשות הנזק, היא מהותית ומכרעת, תוטל עליו אחריות לגרימת הנזק. כך למשל, נפסק, כי מקום בו חמישה הניחו את חבילותיהם על גבה של בהמת משא, ובא השישי והוסיף את חבילתו, וקרסה הבהמה ומתה, חייב השישי בנזק, ובלשון ר' יוסף קארו מחבר 'השולחן ערוך' (המאה ה-16 ישראל): "ה' שהניחו ה' חבילות על בהמה ולא מתה, ובא זה האחרון והניח עליה חבילתו עליה ומתה, אם הייתה מהלכת באותם החבילות [=החזיקה מעמד עם המטען הקודם - ש.ב.] ומשהוסיף זה חבילתו עמדה ולא הלכה - האחרון חייב..." (שולחן ערוך, הלכות נזיקין, סימן שפג, ד). באותו אופן נפסק שם, כי כאשר "חמישה שישבו על הכסא [=ספסל - ש.ב.] ולא נשבר ובא אחרון וישב עליו ונסמך עליהם [=ישב יחד איתם - ש.ב.] ולא הניחם לעמוד ונשבר, אף על פי שהיה ראוי לנשבר בהם קודם [=היה קרוב להישבר קודם ושיבתו - ש.ב.], הואיל וקרוב שבירתו, האחרון חייב, שהרי אומרים לו אילו לא נסמכת היינו עומדים קודם שישבר..." (שם, סימן שפא, א). כך, ועל זו הדרך, נפסק, כי מקום בו חפר אדם בור בעומק של תשעה טפחים, ובא אדם אחר, והעמיקו בטפח נוסף, ושור נפל לתוך הבור ומת - חייב האחרון בנזק משום שתרומתו לתוצאה היא מהותית ומכרעת (שם, סימן תי, טו; משנה תורה, נזקי ממון יב, יב).

תנאי נוסף במשפט העברי, להטלת אחריות בגין מעשה רשלנות, הדומה אף הוא, כקודמיו, למבחן הנוהג כיום בשיטת המשפט הישראלי, הוא מבחן הצפיות. לפי מבחן זה משקיף 'האדם הסביר' על האירוע מנקודת מבטו ושואל האם בסיטואציה הנתונה צריך היה המזיק לצפות התרחשות פעולה או מעשה כזה או אחר. כך למשל, פוסק הרמב"ם (רבי

משה בן מימון - המאה ה-11 לספירה, ספרד) בסוגיה התלמודית של "הזורק כלי של חברו מראש הגג על גבי כרים וכסתות של בעל הכלי [=בהנחה שהכרים והכסתות, כלי מיטה רכים, יבלמו את נפילת הכלי והוא לא ישבר], וקדם בעל הכלי והסיר את הכרים - הזורק חייב, שזריקתו היה הגורם הראשון לשבירת הכלי. ואם קדם אחר וסלקו, שניהם חייבין, הזורק והמסלק, ששניהם גרמו לאבד ממונו של זה" (משנה תורה, הלכות חובל ומזיק, ז, ח). לשיטת הרמב"ם, במבחן הצפיות היה על הזורק לצפות את האפשרות, שבעל הכסתות והכרים, ייטול משם את הכסתות, ועל כן הזורק חייב, וזאת על אף שבעל הכסתות תרם תרומה ממשית לקרות הנזק. מקום בו מגיע אדם זר, שהינו בבחינת 'גורם זר מתערב' במונחי הדין כיום, ומסיר את הכרים והכסתות, אזי שניהם - הזורק ואותו זר מתערב - חייבים בשווה, על שום התרומה השווה שתרם כל אחד מהם לתוצאה, שאילולא פעולתו של כל אחד מהם, לא היה מתרחש הנזק (ראו: גם חזון אי"ש, בבא קמא ב, טז; נחלת דוד, בבא קמא כו, ב). במאמר מוסגר נציין, כי בדיון המקורי בתלמוד פוסק רבא, מגדולי חכמי התלמוד, לפטור את זורק הכלי מאחריות לשבירתו. אך טעמיו אינם מיוסדים על שלילת מבחן הצפיות העולה משיטת הרמב"ם. רבא סבור, כי תרומתו של זורק הכלי, לאירוע היא עקיפה. על כן, על פי 'דיני גרמא' (מונח תלמודי המבטא גרימת נזק בעקיפין), משהזורק אינו הצד הישיר והבלעדי לגרימת הנזק, הוא פטור (בבא קמא כו, ע"ב). להלכה נחלקו הפוסקים בסוגיה זו. ראו: תוספות, בבא קמא כו ע"ב, ד"ה קדם; הרשב"א, שם, ד"ה וקדם וסלקו; הראב"ד בהשגות על הרמב"ם, הלכות חובל ומזיק, פרק ז, הלכה ח; הרא"ש, בבא קמא, פרק שני, סימן טז; ים של שלמה, בבא קמא, פרק ב, סימן לז; הרמ"א, חושן משפט, סימן שפו, סעיף ג).

באופן דומה לזה של הרמב"ם, קובע ר' יוסף קארו בשולחן ערוך, כאשר הוא מתבסס על הפסוק "וְאִשֶּׁר יָבֵא אֶת-רעהוֹ בַּיָּעַר, לְחַטֹּב עֵצִים, וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגֶּרֶן לְכַרֵּת הָעֵץ, וְנָשַׁל הַבָּרָזֶל מִן-הָעֵץ וּמָצָא אֶת-רעהוֹ וְמָת" (דברים יט, ה), ופוסק להלכה, כי "הזורק אבן ולאחר שיצאה תחת ידו [=הייתה באויר - ש.ב.] הוציא הלה ראש מהחלון וקבלה [=נפגע בראשו - ש.ב.], פטור מכולם [=פטור הזורק מאחריות - ש.ב.], שנאמר 'ומצא את רעהו' פרט לממציא עצמו" (ראו: שולחן ערוך, הלכות חובל בחברו, סימן תכ, ל; על סיבת הפטור חלוקים חכמי המשפט. יש התולים אותו בכך שמעשיו של הזורק לא היו הגורם הישיר לנזק, אלא גורם עקיף - ראו: הרשב"א, בבא קמא לג ע"א, הגוזר פטור זה מהנמקתו של רבא בסוגיית 'הזורק כלי על כסתות', הפוטר את הזורק מטעמי 'גרמא' ויש התולים זאת קיומו של אונס גמור מצד הזורק, שלא יכל היה לדעת הימצאותו של הניזוק במקום (הבית יוסף, חושן משפט, סימן תכא).

עד כאן הצצה חטופה אל עבר המשפט העברי, היריעה רחבה ולא נאריך בדברים. מהמשפט העברי נרחיק אל מעבר לים, אל משפט העמים, ונקרב מבטנו אל הדין החל בארה"ב וקנדה.

בארה"ב וקנדה נג דיסציפלינה משפטית דומה לזו שבשיטת המשפט הישראלי בכל הנוגע לעוולת הרשלנות. בחלק מהמדינות בארה"ב, קיימת מזה שנים רבות דוקטרינה ספציפית בדיני הרשלנות, הנשענת על עוולת הרשלנות "הקלאסית", והתואמת להפליא את ענייננו (אחד המקרים הראשונים שבאו בפניו בתי המשפט הוא משנת 1915, בעניין *Winn v. Haliday*, 109 Miss. 691 (Miss.1915)). היא מכונה "negligent entrustment" (בתרגום חופשי: הפקדה/התרת שימוש רשלנית). הרציונל שבבסיס דוקטרינה זו, הוא הטלת אחריות על בעליו של חפץ מסוכן - יהא זה רכב, כלי שיט או אקדח - על עצם מסירת החפץ למסוכן לאדם אחר בלתי מיומן, אשר גרם נזק לאחר, עקב חוסר מיומנותו, וכך סוכמה עקרונותיה של ההלכה הנוהגת בעניין זה (ההדגשות שלי - ש.ב.):

The elements of negligent entrustment are: 1) entrustment of a vehicle by the owner, 2) to an unlicensed, incompetent, or reckless driver, 3) that the owner knew or should have known to be unlicensed, incompetent or reckless, 4) that the driver was negligent on the occasion in question, and 5) that the driver's negligence proximately caused the accident. (Williams v. Steves Industries, Inc., 699 S.W.2d 570, 571 (Tex.1985); Mundy v. Pirie-Slaughter ((Motor Co. 146 Tex. 314, 206 S.W.2d 587, 591 (1947

ובתרגום חופשי: עוולה זו מתקיימת כאשר אדם שהינו הבעלים של כלי רכב, מפקיד אותו בידיו של אדם שהוא בלתי מורשה לנהיגה, או לא מיומן בנהיגה או פזיז, והבעלים יודע שאין לאותו אחד רישיון, או שהוא יודע שאותו אחד לא מיומן בנהיגה או פזיז או, שהוא צריך היה לדעת זאת, והנהג שקיבל לידי את כלי הרכב, עושה בו שימוש באופן רשלני, וכתוצאה ישירה מכך נגרם נזק לאדם אחר.

בפסק הדין בעניין **Mundy** הנזכר לעיל, הוסיף והבהיר בית המשפט העליון בטקסס שרשלנותו של נהג הרכב הלא מיומן או נעדר הרישיון לא קוטעת את הקשר הסיבתי עובדתי ואחריות בעל הרכב עומדת על כנה, ואלה דבריו:

If such incompetent or reckless driver, through his negligent" operation of the automobile, causes damage to a third person, the owner of the automobile is liable; the negligence of the driver does (not break the chain of causation". (Id. 206 S.W.2d at 588

כן ראו:

Goodyear Tire & Rubber Co. v. Mayes, 236 S.W.3d 754, 758 (Tex. 2007); **Schneider v. Esperanza Transmission Co.**, 744 S.W.2d 595, 596 (Tex. 1987); **Williams v. Steves Indus (Inc.**, 699 S.W.2d 570, 571 (Tex. 1985

בקליפורניה הטעימה הפסיקה, כי רשלנותו של בעל הרכב מבוססת על עצם מעשה התרת השימוש בכלי הרכב ולא על רשלנות הנהיגה שגרמה לנזק (**Blake v. Moore**) 109 Cal.App.3d 415, 419-420; **Allen v. Toledo** (1980) 162 Cal.App.3d 700 (1984).

דוקטרינה זו נוהגת אף בשיטת המשפט הקנדי, שם הבהיר בית המשפט העליון הקנדי, תוך הפנייה לאסמכתאות, את מרכיבי העוולה הטעונית הוכחה והרציונל שבבסיסה כך:

**Allegations of negligent entrustment have two broad components, “
:namely**

**Proof that the entruster was negligent in entrusting what later (1)
became the instrumentality of the damages to the trustee; and
Proof that the trustee was negligent in his or her use of the (2)
instrumentality in causing the damages suffered by the plaintiff”**

(See: **Unger v. Unger (2003)**, 2003 CanLII 57446 (ON CA), 68 O.R. (3d)257
(C.A.) at para. 25-27; **Perkull v. Gilbert**, 1993 CanLII 583 (BC SC), [1993]
(B.C.J. No. 1078 (S.C.) at para. 14

**The rationale is that when someone supplies a chattel to another, “
whom the supplier knows or has reason to know is likely, as a result
of his or her youth, inexperience or recklessness, to use the chattel
in a manner involving an unreasonable risk of harm to others, that
supplier should be liable for the harm caused by the negligence of
the person entrusted with the chattel”. (See: **Schulz v. Leaside
(Developments Ltd.)**, [1978] B.C.J. No. 1319 (C.A.) at para. 21**

בית המשפט העליון בארה"ב עשה אף הוא שימוש בדוקטרינה זו בפסק הדין שנגע לפלילים וניתן בעניין Bennis v. Michigan, 516 U.S. 442, 449 (1996), שם הוטעם, כי מסירה תמימה של רכב על ידי הבעלים, למי שמסתבר כי הוא עבריין שהשתמש בו לבצע פשע, מהווה אקט רשלני מצד בעליו, על בסיס הדוקטרינה האמורה, המצדיק את עמדת התביעה, אשר ביקשה לחלט, במצבים כאלה, את הרכב, כחלק מהעונש.

הנה כי כן, גם בשיטות משפט אלה, נתפס רכב, כמו בשיטת המשפט שלנו, ככלי מסוכן, ועצם מסירתו על ידי בעליו, לאדם בלתי מורשה, מהווה מעשה רשלני, המטיל על הבעלים אחריות מלאה, מכוח דיני הרשלנות, בגין התאונה שנגרמה על ידי הנהג חסר הרישיון או הבלתי מנוסה, עקב נהיגתו הרשלנית.

עתה, משהנחנו את היסודות הנורמטיביים הצריכים לעניינו והשקפנו על הדין הנוהג בשיטות משפט אחרות, נפנה לבחון את שאלת קיומה של חובת זהירות ואת הפרתה מצד הנאשם, ולאחר מכן את יסודות העבירה המרכזית המיוחסת לנאשם על יסודותיה.

חובת זהירות - כללי:

כאמור, ההלכה היא, שהמונח "רשלנות" הקבוע בסעיף 304 לחוק העונשין מפורש בהתאם לדיני הנזיקין כפי שמצאו ביטויים בסעיפים 35 ו- 36 לפקודת הנזיקין. חבות ברשלנות נקבעת לפי אמות המידה הנזיקיות: קיומה של חובת זהירות (מושגית וקונקרטית), הפרתה וגרימת נזק. את תחומיה של חובת הזהירות שרטט בית המשפט העליון בפרשת **לורנס** כדלקמן:

"חובת הזהירות המושגית מעוצבת לפי איזון האינטרסים שביהמ"ש עורך תוך התחשבות בצרכי החברה ובערכי החברה הראויים בעניו, לעומת חופש הפרט... לעשות ככל העולה על רוחו... חופש הפרט הינו ערך יקר וחשוב - עד לגבול בו הוא יוצר סכנה קרובה בחיי אדם או בטחונו... אדם יכול לחשוב כאוות נפשו... להביע דעות... חופש הפרט חדל במקום בו אותו פרט יוצר סכנה בחיי אדם או בשלמות הגוף או תשתית לסכנה כזו העשויה לפגוע בסביבתו באופן ישיר או באופן עקיף על ידי כך שהסכנה שהוא הביא על עצמו משליכה גם על סביבתו. ואם אותו פרט; מתעקש לפרוץ את הגדרות - יבלם הוא על פי העקרונות של השיטה המשפטית".

חובת הזהירות הקונקרטית, סוכמה בפסק דינו של השופט א.ברק (כתוארו אז) בערעור אזרחי 145/80, ועקנין נגד המועצה המקומית בית שמש, פ"ד לז (1) עמ' 113, בעמודים 125 - 126 נאמר על ידו:

"הדין מכיר בקיומה של חובת זהירות מושגית ביחסים שבין הניזוק לבין המזיק. זהו תנאי הכרחי, אך לא מספיק, לקיומה של האחריות בעוולת הרשלנות. עדין קמה ועומדת השאלה הנוספת, אם בין המזיק הספציפי לבין הניזוק הספציפי, בנסיבותיו המיוחדות של המקרה, קיימת חובת זהירות קונקרטית בגין הנזק הספציפי שהתרחש. במסגרת חובת הזהירות המושגית השאלה הנשאלת היא אבסטרקטית. היא עוסקת בקטגוריות שלמות של מזיקים... ושל ניזוקים... של נזקים... ושל פעולות... הבחינה מנותקת מעובדותיו הקונקרטיות של אירוע ספציפי. במסגרת חובת הזהירות הקונקרטית מתחשב ביהמ"ש בעובדותיו המיוחדות של המקרה. ...כמו חובת הזהירות המושגית, כך גם חובת הזהירות הקונקרטית, נקבעת על פי מבחן הציפיות. השאלה היא, אם אדם סביר יכול היה לצפות - בנסיבותיו המיוחדות של המקרה - את התרחשות הנזק ואם התשובה על כך היא בחיוב, אם אדם סביר צריך היה, כענין שבמדיניות לצפות את התרחשותו של אותו נזק. השאלה הראשונה היא טכנית באופיה. ...השאלה השניה היא נורמטיבית באופיה וקשורה בהכרעה ערכית באשר למה צריך לצפות בנסיבותיו של המקרה הקונקרטי...".

חובת זהירות מושגית:

השאלה הראשונה העומדת, אם כן, לפתחנו היא, האם בנסיבות העניין, קמה לנאשם חובת זהירות מושגית וקונקרטית. שכן, הנאשם לא נהג בטרקטורון בעת התאונה, אלא סילין. היא זו שנהגה בטרקטורון ללא רישיון, איבדה שליטה, התהפכה וגרמה לתוצאה הקטלנית. נפתח ונבחן תחילה באם היתה קיימת על הנאשם חובת זהירות מושגית.

סעיף 326 לחוק העונשין מורה כדלקמן:

"מי שבאחריותו או בשליטתו נמצא דבר - בין חי ובין דומם, בין נייד ובין ניח - ממין או בתנאים שיש בהם כדי לסכן חיי אדם, בטיחותו או בריאותו אם לא ינהגו

זהירות וקפידה בשימוש או בטיפול בו - חובה עליו לנקוט מידה סבירה של זהירות וקפידה למניעת הסכנה, ויראוהו כמי שגרם לתוצאות שבאו על ח"י אדם או על בריאותו מחמת שלא קיים את חובתו האמורה."

כלי רכב בא בקהלם של "דבר שיש בו לסכן חיי אדם" במובן הוראת סעיף 326 לחוק העונשין. עמד על כך בית המשפט העליון (בהקשר לדיונו סביב הוראת סעיף 326 לחוק העונשין), בעניין ע"פ 238/62 **צבי פישמן ואח' נ' היועמ"ש לממשלה** פ"ד יז 1478, מפי מ"מ הנשיא כב' השופט אגרט ז"ל:

"...מכונית אשר תפקידה לנוע בדרכים...שייכת לקטגוריה של הדברים מסוכנים כשהם לעצמם; וסיווג זה יפה לצורך חובת הזהירות האמורה בסעיף 232 (לפקודת החוק הפלילי, כיום סעיף 326 לחוק העונשין - הערה שלי - ש.ב) הן לגבי המקרים שבהם התהוותה התוצאה המזיקה בעברות מעשה הנהיגה של הנאשם והן לגבי אלה שבהם התהוותה אותה תוצאה בעקבות...מסירתה על ידיו לאדם פלוני".

(שם, בעמ' 1505 מול האות ז; להרחבת הפרשנות של המונח 'דבר' נוכח החלפת סעיף 232 לפקודת סדר הדין הפלילי בסעיף 326 לחוק העונשין, ראו: רע"פ 7519/97 **יונה שכטר נ' מדינת ישראל** (1998)).

המסקנה הינה אפוא כי הנאשם, כבעל רכב, וכמי שהטרקטורון היה בשליטתו בעת האירוע, שהינו מעצם טיבו וטבעו 'דבר מסוכן', חב חובת זהירות מושגית לכלל משתמשי הדרך, גם אם לא נהג בו. שכן, הטרקטורון הוא כלי רכב, וככל כלי רכב הוא טומן בחובו סכנת חיים בידיים לא מהימנות.

חובת זהירות קונקרטיית:

אשר לחובת זהירות קונקרטיית, נהיגה על כלי רכב מנועי, טעונה היתר מרשות הרישוי, היא הגוף המוסמך לקבוע כי אדם כשיר לנהוג ולהפעיל כלי רכב מנועי, וכך קובע סעיף 11 לפקודת התעבורה:

"רשות הרישוי רשאית ליתן רשיון לפי סימן זה, ואם המבקש הוא נהג חדש צעיר - היתר נהיגה, אם שוכנעה שמבקש הרשיון כשיר לנהוג ברכב שעליו הוגשה הבקשה ואיננו פסול לפי הוראות פקודה זו ושילם את האגרה שנקבעה".

סעיף 10(א) לפקודת התעבורה קובע נורמה כללית לפיה אין נהיגה ברכב מנועי ללא רישיון נהיגה כחוק. סעיף 10(ב) לפקודת התעבורה קובע אחריות פלילית ספציפית על בעל רכב ומי שהשליטה על הרכב בידו ואוסר עליו להתיר לאחר לנהוג ברכב ללא רישיון נהיגה, וכך קובעות הוראות חוק אלה:

"(א) לא ינהג אדם רכב מנועי אלא אם הוא בעל רשיון נהיגה תקף לרכב מאותו סוג, שניתן על פי פקודה זו, ולא ינהג אדם אלא בהתאם לתנאי הרשיון

זולת אם פוטר מחובת רשיון נהיגה ובמידה שפוטר.

(ב) בעל רכב ומי שהשליטה על הרכב בידו לא ירשה לנהוג ברכב למי שאינו רשאי לפי סעיף קטן (א) לנהוג בו, ובלבד שלא יהיה בעל רכב או מי שהשליטה על הרכב בידו, אחראי בעד נהיגתו על ידי אדם שאינו רשאי לנהוג בו, אם הוכיח שנקט בכל האמצעים הסבירים כדי שאותו אדם לא יוכל לנהוג ברכב.

(ג) [...]"]

יצוין, כי עבירה לפי סעיף 10 (ב) לפקודת התעבורה הינה מסוג אחריות קפידה, אשר לצורך השתכללותה, לא נדרש, יסוד נפשי של כוונה או אף של רשלנות (רע"פ 26/97 לקס נ' מדינת ישראל פ"ד נב (2) 673; רע"פ 1875/98 אורן בנגב מתכות בע"מ נ' מדינת ישראל (2000), וזהו לשונו של סעיף 22 לחוק העונשין הדין באחריות פלילית מסוג אחריות קפידה:

"(א) אדם נושא באחריות קפידה בשל עבירה, אם נקבע בחיקוק שהעבירה אינה טעונה הוכחת מחשבה פלילית או רשלנות; ואולם, אין בהוראות סעיף קטן זה כדי לבטל את האחריות בשל עבירות שחוקקו טרם כניסתו לתוקף של חוק זה ונקבע בדין שאינן טעונות הוכחת מחשבה פלילית או רשלנות. לענין סעיף קטן זה, "בדין" - לרבות בהלכה פסוקה.

(ב) לא יישא אדם באחריות לפי סעיף זה אם נהג ללא מחשבה פלילית וללא רשלנות ועשה כל שניתן למנוע את העבירה; הטוען טענה כאמור - עליו הראיה.

(ג) [...]"]

נמצא, כי המחוקק מטיל אחריות פלילית על בעל רכב המתיר לבלתי מורשה לנהוג ברכב. אחריות זו אינה תולה עצמה על מודעותו של בעל הרכב, ואף אם לא ידע או טעה לחשוב כי הנהג הוא מורשה, חייב הוא בדין. בצד אחריות זו, קבע המחוקק סייג לאחריות פלילית. לפי הסייג, נטל הראיה על בעל הרכב, להוכיח כי "נקט בכל האמצעים הסבירים כדי שאותו אדם לא יוכל לנהוג ברכב". הטעם להטלת אחריות כה גורפת על בעלים של רכב או מי שהשליטה בו שלו, והעברת נטל הראיה עליו להוכיח כי פעל למניעת הנהיגה האסורה, נובע מקשת הסיכונים הרחבה הנובעת מטיבו המסוכן של כלי רכב (ע"פ 182/73 בוסתנאי סחה נ' מדינת ישראל פ"ד כח (2) 645, 647) ומאופי השימוש בכלי רכב מנועי, הנעים במרחב הציבורי. מסירתו לאדם אחר, לא מיומן בנהיגה, מגדילה, את ספקטרום הסיכונים הנשקפים מהשימוש האמור, ואת הסתברות התממשות (ראו גם האסמכתאות לעיל מהמשפט המשווה).

באופן קונקרטי יותר לטרקטורון, קובע החוק, כי התנועה עליו תהיה, רק כאשר הרוכבים עליו חובשים קסדות (תקנה 39ג(ד) לתקנות התעבורה). בנוסף, וככלל, טרקטורון חייב להיות מצויד במסגרת בטיחות (תקנה 363ד(4) לתקנות התעבורה). הטעם לכך ברור, והוא הומחש לדאבון הלב במקרה דנן. במקרה של התהפכות מסגרת הבטיחות מגינה על הרוכב לבל ימחץ ממשקל הטרקטורון וילכד תחתיו. המחוקק הוסיף והטיל אחריות קונקרטית על בעל הרכב (תקנה 306 לתקנות התעבורה) לוודא כי "[ה]רכב וכל החלקים, האביזרים והציוד המורכבים עליו או המותקנים בו יהיו בכל עת במצב תקין ובמצב שאין בו כדי לגרום רעש, הפרעה, נזק או סכנה לנמצאים עליו, בתוכו או על ידו, לעוברי דרך או לרכוש". אחריות קונקרטית זו על בעל הרכב, אף היא פועל יוצא של תפיסת המחוקק את הרכב ככלי

מסוכן וחובת הזהירות שהוא ביקש להטיל על מי שהוא בעל רכב או בעל השליטה עליו.

נמצא, כי לפי הוראות החוק והדין, קיימת חובת זהירות מושגית וקונקרטית על בעל רכב או מי שמחזיק בשליטה על כל רכב, והוא מוסר אותו למי שאינו מורשה לנהיגה ואם האחרון נוהג ברכב וגורם לתאונה, מתחייב בעל הרכב או בעל השליטה במעשה הרשלני ובתוצאותיו.

השאלה הבאה העומדת לפתחנו כעת היא, האם מתקיים הקשר הסיבתי העובדתי בעניינו של הנאשם. בשלב הראשון עלינו לבחון את השאלה - האם אלמלא מעשיו או מחדליו של הנאשם לא הייתה מתרחשת התוצאה הקטלנית.

כאמור, המבחן לבחינת הקשר הסיבתי העובדתי הוא מבחן "הסיבה שבלעדיה אין", הקובע כי מעשה הוא בבחינת גורם לתוצאה, כאשר אלמלא המעשה, לא הייתה מתרחשת התוצאה. בכל הנוגע ליסוד זה הרי שאין למעשה חולק, כי מותה של המנוחה נגרם כתוצאה מהתאונה, ולכן עם הקביעה הזו, ניתן היה לדלג ולעבור לדון בשאלת הצפיות שהיא עיקר המחלוקת בתיק זה. ברם, למרות 'ההודאה' באופן גרימת מות המנוחה, העלה הסניגור טענות אשר אינם מתיישבות עמה, ולכן לא אעשה מלאכתי קלה ואסקור את כל המכלול הראייתי שבפני, על מנת לעמוד גם על קיומו של היסוד העובדתי הנדרש. במסגרת דיון זה אקבע את הממצאים העובדתיים הרלבנטיים להכרעה בשאלה המרכזית הנוגעת לאשמת הנאשם בגרם מותה של המנוחה, תוך התייחסות לכל מרכיבי האירוע הרלבנטיים להכרעה, לרבות היסוד העובדתי הנדרש לעבירה המרכזית המיוחסת לנאשם. במסגרת דיון זה אתייחס גם לשאלת מהימנות העדים והטענות שהעלה הסניגור.

התרת הנהיגה והאירוע התאונתי:

עומר, חברו של הנאשם מזה שנים, צילם במכשיר הטלפון של המנוחה את האירוע התאונתי. לדבריו, הם הכירו את סילין דרך הפייסבוק, וארבעתם קבעו לצאת לטיול שטח. אשר לאירוע עצמו, מסר העד את התיאור הבא:

"אחר כך אני עליתי על הטרקטורון עם סילין ואני עשיתי סיבוב. אחר כך הגענו ישבנו, סילין ביקשה מאימס [הנאשם - ש.ב.] את הטרקטורון בשביל לעשות סיבוב, ביקשה מהמנוחה לעלות אחריה, אימס נתן לה את הטרקטורון, ואז סילין והמנוחה עלו, נסעו על הטרקטורון, נסעו 100 מטר, עשו סיבוב בדרך חזרה, סילין איבדה שליטה, הטרקטורון עלה לצד ימינה, עלה על ברזלים, גדר כזה חצי מטר, והתהפך. סילין הייתה מתחת לטרקטורון, והמנוחה עפה למרחק של 3 מטר. רצנו, כל הקטע הזה אני צילמתי אותו בטלפון הנייד של המנוחה, לפני הנסיעה שסילין נהגה, והמנוחה מאחוריה, המנוחה נתנה לי את הטלפון הנייד שלה. זה היה סמסונג גלקסי, ואמרה לי תצלם אותנו. היא ביקשה ממני את הכפפות שלי, נתתי לה את הכפפות, הצעתי לה לקחת את הקסדה והמיגון, אך היא לא רצתה. התחילו בנסיעה, עשו סיבוב של 100 מטר, חזרו, בדרך חזרה, סילין איבדה שליטה בטרקטורון. פתאום ברחו ימינה עם הטרקטורון והתהפכה" (עמ' 9 לפרוט', בש' 22-29 ובעמ' 10 לפרוט', בש' 1-2).

בהמשך, לאחר ההתהפכות, מסר עומר כי כיבה את המצלמה, והוא והנאשם רצו לכיוון התאונה, ושהגיעו ראו

שהטרקטורן התהפך על סילין, הוא והנאשם עזרו לה, ראו שהיא בסדר, למעט כמה מכות, אך הייתה בהכרה. אחר כך הלכו לבדוק את מצבה של המנוחה, שהייתה מוטלת על הקרקע, על הגדרות, מבלי שהיא זזה או מדברת. לדברי העד, המנוחה לא נשמה, והוא החל ללחוץ לה על הבטן, לעשות לה הנשמה. הוא הבחין **"שיש לה הרבה דם מהפה, נזל לה דם מהצד השמאלי מהאף"**. הוא התקשר למשטרה. עוד מסר, כי לאחר מכן הוא והנאשם הרימו את המנוחה, והניחו אותה ברכבה. סילין עמדה על הרגלים והגיעה לאוטו. עומר מסר, כי באותה עת עבר במקום ג'יפ ובו זוג, איש ואשה. האשה לבשה מדי בית חולים, עומר והנאשם ביקשו את עזרתה. עומר מסר, כי האשה הבחינה שהמנוחה נהרגה והתקשרה למד"א. לאחר מכן הגיעו 2-4 צעירים בדואים שנסעו לכיוון תחנת הדלק להביא את האמבולנס, ולאחר מכן הבינו שהמנוחה נפטרה.

עומר הוסיף ומסר, כי טרם התאונה, הציע למנוחה את הקסדה והמיגון. הוא לא זכר היכן היה הנאשם בנקודת זמן זו, אך בד בבד אמר שהנאשם עמד לידו, וראה שהן עולות על הטרקטורן ללא מיגון וקסדה. מדובר היה במפגש הראשון שלו עם סילין, אותה הכיר בפייסבוק במשך כשבועיים, ועם המנוחה, אותה הכיר ביום האירוע. הוא ציין כי לסילין היו הרבה סרטוני וידאו בחשבון הפייסבוק שלה, בהן ניתן לראות אותה נוהגת על טרקטורונים. את אותם הסרטונים הוא הראה לנאשם. לדבריו, הנאשם הסביר לסילין כיצד לשחרר את הקלאץ' (דוושת מצמד), היות ולכל קלאץ' של טרקטורון יש כיוון שונה. הוא הבהיר, כי הנאשם לא שאל כלל את סילין אם יש לה רישיון בטרם אפשר לה לנהוג על הטרקטורון.

יצוין, כי מעבר לעובדה כי מדובר בעד שהיה חברו הטוב של הנאשם, לא מדובר בעד שיש לו מניע כלשהו להפליל את הנאשם, ההיפך מכך. העד נחקר במשטרה לראשונה ביום 25.10.13 (ההודעה הראשונה, משעה 16:55, סומנה ת/20), ואישר את הדברים שמסר בהודעתו. במהלך ריענון עדותו, הפנה ב"כ המאשימה את העד לשורה 20 להודעה, שם מסר כי **"היאס הסביר לסילין איך נוהגים בטרקטורון ואיך לשחרר את הקלאטש כדי שלא תאבד שליטה..."**, ושאל מדוע לא הוסיף כעת על עניין איבוד השליטה בטרקטורון. עומר השיב **"כי אני קצת מגונן על הנאשם"** (עמ' 11 לפרו', בש' 9). בשורה 24 להודעתו במשטרה, מסר כי **"...פתאום כנראה סילין נלחצה ולחצה גז וסטתה ימינה מהכיוון שלה עלתה על הברזלים בצד ימין והטרקטורון התהפך עליהם"** (שם, בש' 24-26). בעדותו בבית משפט הבהיר כי הוא לא זוכר זאת, אך מה שמסר במשטרה זו האמת.

הנה כי כן, עומר אישר באופן ברור וחד משמעי, כי הנאשם הוא זה שהרשה לסילין והמנוחה לרכוב על הטרקטורון, תוך שהוא ער לחוסר מיומנותה של סילין לנהוג בו ולהפעילו. לכן, הוא הדריך אותה בכל הנוגע לשחרור המצמד. בשטח היו קסדות, ולמרות זאת, הנאשם איפשר לסילין והמנוחה לנהוג בטרקטורון ללא קסדות. אדגיש בהקשר זה, כי גם אם הקסדות הוצעו להן, כנטען, והן סירבו, חייב היה הנאשם לעמוד על כך שהן תחבושנה קסדות. חמור מכך, וזה העיקר, הנאשם לא טרח לבדוק, טרם שאיפשר לסילין לנהוג, אם סילין מחזיקה ברישיון נהיגה המתאים לטרקטורון והיה ברור לו כי היא לא מיומנת בנהיגה על טרקטורון.

בית המשפט התרשם, כי עומר אמר אמת, הן בחקירתו במשטרה והן בעדותו בבית המשפט. תיאור האירוע זהה בכל גרסאותיו של העד, אם כי בעדותו בבית המשפט, ניסה העד מספר פעמים לגמד את אחריותו של הנאשם, תוך שהוא מוצא להדגיש, כי הסיבה שהנאשם נתן לסילין לנהוג הייתה בגלל שצפה בסרטונים בפייסבוק וראה שהיא נוהגת על טרקטורון. הדברים באו לידי ביטוי בעדותו בבית המשפט וחלק מהדברים הובא לעיל על מנת להמחיש זאת. יחד עם

זאת, עומר הותיר רושם אמין, הוא תיאר את ששמע וראה באותנטיות, באופן שהותיר רושם חד משמעי שהעד לא מכזב. דבריו מתיישבים עם יתר הראיות בתיק וסרטון הווידאו המתעד את האירוע התאונתי: העדר הקסדות על סילין והמנוחה, ההדרכה עם המצמד, שהדריך הנאשם את סילין, ואופן התהפכות הטרקטורון מיד כשסילין פתחה בנסיעה. למען הסר ספק, כי ככל שקיימת סתירה בין גרסתו של עומר במשטרה לבין עדותו בבית המשפט בפרט עובדתי הנוגע לאירוע הנני מאמץ את גרסת העד במשטרה כמשקפת את המציאות העובדתית של האירוע.

אשר לעדותה של סילין, המפגש הראשון בין סילין לנאשם היה ביום התאונה. העדה מסרה, כי הנאשם דיבר עם המנוחה, אשר לה היה רישיון נהיגה והדריך אותה כיצד להגיע למקום המפגש. סילין סיפרה, כי נפגשו בתחנת הדלק עם הנאשם ועומר, ומשם נסעו יחד לשטח, היא והמנוחה היו ברכב והנאשם ועומר בטרקטורון. היא העידה כי תחילה הנאשם והמנוחה נסעו על הטרקטורון, לאחר מכן היא נסעה על הטרקטורון יחד עם עומר, כאשר עומר נהג, ולאחר מכן נסעה עם המנוחה בטרקטורון, כאשר היא נהגה והמנוחה ישבה מאחוריה, ואז התרחשה התאונה. כאשר נשאלה סילין כיצד נוצרה הסיטואציה בה היא קיבלה לרשותה את הטרקטורון ונהגה בו, מסרה, כי היא אמרה לנאשם שהיא רוצה לנהוג בטרקטורון, והוא הסכים ואפשר לה. כן הדגישה, כי הנאשם לא בדק אם יש לה רישיון נהיגה. דבריה אלו של סילין, מתיישבים היטב את גרסתו של עומר, אשר כזכור, הבהיר כי הנאשם נתן לסילין לנהוג בטרקטורון ואף לא בדק איתה תחילה אם יש לה בכלל רישיון נהיגה. לשאלת בית המשפט הבהירה סילין, כי **"הוא (הנאשם- ש.ב.) יודע היטב שאין לי רישיון נהיגה, בטח שהוא יודע שאין לי רישיון נהיגה, באותו זמן היה לי טסט, ככה לפי דעתי שהוא מודע לזה שאין לי רישיון נהיגה"** (עמ' 27 לפרוט', בש' 12-13). אשר לטענת הנאשם, כי היא העלתה לפייסבוק, הרבה סרטונים, בהם נראתה נוהגת בטרקטורון, סילין כפרה בכך. היא מסרה, כי היה סרטון בחשבון האינסטגרם שלה בלבד, בו היא נראית נוהגת על טרקטורון אחר, ובאותו מקרה לא החליפה הילוך בזמן, ואילו עומר שצפה בסרטון צחק עליה וסיפר לנאשם, שאף הוא לעג לה. סילין הכחישה, כי ישנם סרטונים נוספים שבהם היא נראית נוהגת על טרקטורון, ומסרה כי נהגה פעם אחת בלבד על טרקטורון לפני התאונה. היא הדגישה כי הסרטון הועלה אך ורק לאינסטגרם, ולא העלתה את הסרטון לחשבון הפייסבוק שלה, כפי שטען הנאשם.

אשר לגרסת הנאשם, הוא מאשר כי הוא זה שהתיר לסילין לנהוג בטרקטורון ולהסיע עליו את המנוחה. הוא תירץ זאת בכך שראה את סילין נוהגת בפייסבוק, וכדבריו: **"אני נתתי לה, כי לפני זה ראיתי סרטון שהיא נוהגת בטרקטורון. ראיתי את הסרטון בפייסבוק...היא שלחה לי לפני..."** (עמ' 39 לפרוט', בש' 26-27 ו- 29). הנאשם הוסיף ונימק את הרשאתו לסילין בכך שהיא מנוסה בנהיגה על טרקטורון: **"בסרטון הזה מופיע הכל, שהיא יודעת לנהוג, זה אותו טרקטורון שהיה לי כמעט, היא יודעת לעשות הילוכים, הכל. הכל היא הייתה עושה. הסרטון היה בפייסבוק שלה, היא מחקה את זה"** (עמ' 40 לפרוט', בש' 4-5). הנאשם הדגיש, כי הסרטון היה בפייסבוק, ולא בחשבון האינסטגרם כפי שטענה סילין, וכי הוא בטוח בכך משום שכלל אין לו חשבון אינסטגרם, לדבריו סילין אמרה לו להיכנס לפרופיל שלה כדי לצפות בווידאו, והוא צפה בו יחד עם עומר. הוא טען, כי בסרטון סילין נהגה על טרקטורון "גיר רגיל", 650 סמ"ק, בצבע שחור, לדבריו בסוג הטרקטורון עליו היא נהגה אין אוטומט, אלא רק ידני ולכן הוא יודע זאת רק מצפייה בו. הטרקטורון שהיה לו היה מסוג פולאריס, 525 סמ"ק, גיר רגיל. כאשר אפשר לה לעלות על הטרקטורון, הדריך אותה על הקלאץ', משום שזה משתנה מטרקטורון לטרקטורון מבחינת הכיוון. לדבריו, הוא הסביר לסילין כיצד לשחרר את הקלאץ' כדי שלא ייכבה לה המנוע. הוא חזר והדגיש בחקירתו בבית המשפט, כי לא בדק עם סילין אם יש לה רישיון, וזאת, משום שראה את הסרטון שהיא נוהגת ולכן לא עלה בדעתו כי אין לה רישיון, ולכן אף לא שאל אותה דבר בעניין: **"לא שאלתי אם יש לה רישיון נהיגה. לשאלת בית המשפט, אני רואה בן אדם שנוהג, אז אני מניח**

שיש לו רישיון, אני לא הייתי בן אדם מבוגר, הייתי בן 18. לשאלת בית המשפט, אתה מתבונן עכשיו בכביש ורואה נהגים עוברים, אתה יכול להגיד בוודאות שלכל אחד יש רישיון נהיגה, אני משיב שכל אחד שנוהג יש לו, איך בן אדם ינהג, אם אין לו רישיון נהיגה" (עמ' 43 לפרוט', בש' 12-16).

אשר לנסיבות הצפייה בסרטון הווידאו בחשבון הפייסבוק של סילין, מסר הנאשם, כי סילין "ידעה שיש לי טרקטורון ואני דלוק על הטרקטורונים. היא רצתה שנעשה טיול עם הטרקטורון, היא אמרה לי אני יודעת לנהוג, יש לי סרטון, אני נוהגת, אז נכנסתי לפייסבוק שלה, אמרה לי תיכנס ותראה, נכנסתי וראיתי" (עמ' 43 לפרוט', בש' 22-24). לדבריו, הייתה שיחת טלפון ביניהם, היא הפנתה אותו לפייסבוק. כאשר נשאל הנאשם מדוע בכל החקירות שנערכו לו במשטרה, לא סיפר על שיחת הטלפון עם סילין, בה לטענתו, היא אמרה לו, לצפות בסרטון בפייסבוק שלה. הנאשם השיב, כי הוא לא זוכר אם סיפר זאת למשטרה, אך סיפר על שיחת טלפון. לדבריו, המשטרה ערכה בדיקה של הטלפון.

אשר למסירת הטרקטורון לסילין לאותה נסיעה קטלנית, טען הנאשם, כי הציע לנאשמת ולמנוחה קסדות, אך הן לא הסכימו משום שרצו להצטלם לסרטון ושהפנים שלהן יופיעו בסרטון. הנאשם תיאר בעדותו כיצד סילין והמנוחה עלו על הטרקטורון, סילין נהגה והמנוחה יושבת מאחוריה. לדבריו, נסעו למרחק של כ 50-70 מטרים, עשו סיבוב חזרה, וברגע שהן חזרו, סילין איבדה שליטה על הטרקטורון והתהפכה. הנאשם העריך, כי סילין נהגה במהירות מקסימלית של 40-50 קמ"ש. הנאשם הכחיש, כי הוא ועומר לעגו לנהיגת סילין ולאופן העברת ההילוכים שלה בטרקטורון, כאשר צפו בסרטון. אשר לאופן העברת ההילוכים במהלך האירוע, מסר הנאשם כי הוא "לא זוכר, הם נסעו בטרקטורון, אני הסתובבתי לכיוון השני, ואח"כ שמעתי את עומר אומר להם להיזהר, הסתובבתי וראיתי אותם מתהפכות עם הטרקטורון" (עמ' 47 לפרוט', בש' 4-5). לדבריו, הוא צפה בהן רק בשניות האחרונות טרם התאונה. כאשר נשאל בחקירתו הנגדית מדוע לא סיפר זאת במשטרה, השיב כי זה לא היה חשוב, ולאחר מכן אמר, כי האירוע היה לפני שנתיים וחצי, והוא אינו זוכר אם באותו רגע הסתובב או לא, אבל מבחינתו זה לא היה חשוב. כאשר נשאל האם לא דייק בתיאוריו בחקירה כאשר לא מסר את פרט זה, השיב כי אכן לא דייק, אך אמר את האמת.

עדותו של הנאשם, הותיר על בית המשפט רושם עגום לא מהימן וזאת בלשון המעטה. ניכר היה מעדותו, כי הוא מבקש להרחיק עצמו מכל אחריות בעניין, ויהי מה. דבר זה קיבל ביטוי מיידי באירוע עצמו שעה שהנאשם ניסה להסתיר את הטרקטורון (לכך נשוב בהמשך). עדותו לקתה בחוסר אמינות משווע. כך למשל, הוא טען כי הוא לא זוכר מה הוא מסר לבוחן, כאשר ניכר היה מעדותו שאין בכך אמת. הוא מסר תשובה מיתממת לבית המשפט, כשטען, כי כל אחד שהוא רואה שהוא נוהג על כלי רכב, הוא בעיניו, בעל רישיון נהיגה. ניכר היה - ובית המשפט זוכר היטב את הדברים - כי הנאשם מוסר דברים מיתממים בלשון המעטה. לא היה בפיו כל הסבר וטעם, המניחים את הדעת, מדוע לא בדק עם סילין באם היא מחזיקה ברישיון נהיגה, עובר להתרת הנהיגה בו. בנוסף, הוא מסר גרסה כבושה ולא אמינה בעליל, בדבר שיחת טלפון בה סילין אמרה לו, כביכול, שיצפה בפייסבוק ויראה אותה נוהגת על טרקטורון. הוא מסר גרסה שונה ביחס למה שראה כשקרתה התאונה, אשר אינה מתיישבת עם גרסתו במשטרה. גם גרסתו כי לא ידע שלסילין אין רישיון נהיגה הייתה קשה עלי ואני דוחה אותה כבלתי אמינה. לפי העדויות שנשמעו, כולל עדותו של הנאשם, הארבעה הכירו ברשת חברתית וקבעו להיפגש לטיול טרקטורונים. הנאשם הוא זה שהביא טרקטורון למפגש. נושא הנהיגה והבילוי על טרקטורון היה לב העניין, ואף הנאשם טוען לקיומם של סרטונים שצפה אודות סילין בנושא זה. תכני העדויות כולן לרבות זו של הנאשם, תומכות כולן במסקנה, כי האופציה שסילין תנהג על טרקטורון, 'עלתה על השולחן' עוד טרם

שהגיעו הארבעה למיפגש בשטח, או לכל הפחות, היה מקום לאופציה כזו. לא בכדי, מסרו סילין ועומר, כי הארבעה נסעו על הטרקטורון כשהגיעו לשטח, והתחלפו ביניהם. אך מתבקש, כי שאלת קיומו של רישיון עלתה על הפרק בשיחות בין סילין לבין הנאשם, כפי שהעידה. לכן, מקובלת עלי גרסתה של סילין, כי הנאשם ידע היטב שהיא לומדת נהיגה, ומכאן שידע היטב שאין לה רישיון נהיגה ולמרות זאת התיר לה לנהוג בטרקטורון. למצער, עצם את עיניו מפני מציאות כזו.

חוסר מיומנותה של סילין בנהיגה, היה אף הוא נהיר וברור לנאשם. מקובלת עלי גרסתה של סילין שהנאשם ועומר לעגו לה על חוסר מיומנותה לנהוג בטרקטורון ולהעביר בו הילוכים. הנאשם אישר, כי הוא הדריך אותה לגבי דווש המצמד, ומהסרטון ניכר בבירור חוסר מיומנותה. מהראיות עלה, כי הוא הדריך אותה גם לגבי התנעת הטרקטורון, וגם לגבי החלפת ההילוכים. הנאשם טען, כי הוא לא הדריך אותה לגבי אופן התנעת הטרקטורון, אך כשעומת בחקירתו, טען **"לא זוכר"**, כך גם לגבי החלפת ההילוכים. עוד נשאל בחקירתו מדוע בסרטון, כאשר נהגה סילין, אמר **"אללה ירחמו"** על הטרקטורון, כאשר המשמעות הברורה, של אמירה כזאת, בסיטואציה הנתונה, היתה שהוא הבין היטב שהטרקטורון נמצא בידיים לא מיומנות. הנאשם הכחיש זאת. אולם, כאשר הוקרן הסרטון המתעד את התאונה, ובדקה 0:15 נשמע קול אומר **"אללה ירחמו"**, בדיוק כאשר סילין פותחת בנסיעה יחד עם המנוחה הרכובה אחריה, והוא הבין כי נתפס בקלקלתו, ניסה תחילה לטעון, כי זהו קולו של עומר, וכשנשאל שוב, חזר וטען כי אכן הדריך את סילין בנוגע לדווש המצמד, ואמר לבסוף **"והמילים 'חלאס בסדר' זה הגיוני שאני אמרתי"** (בעמ' 49 לפרוט', בש' 18-20). הרושם הכולל שהותירה עדותו היה קשה על בית המשפט, סימני חוסר האמת בגרסתו בלטו באופן ניכר.

מסקנת הביניים מהעדויות שנשמעו, היא, כי הנאשם היה ער לחוסר השליטה של סילין בטרקטורון, הוא ידע או למצער עצם את עיניו מפני האפשרות שסילין לא מחזיקה ברישיון נהיגה. אזכיר שוב, כי הנאשם מאשר בעדותו כי הוא לא שאל אותה על כך. בית המשפט התרשם מחומר הראיות המונח בפניו, שהנאשם ידע היטב, כי סילין לא מחזיקה ברישיון נהיגה ואינה מיומנת בנהיגה על הטרקטורון ולמרות זאת התיר לה לנהוג בו. עדותו הייתה רצופה פרוכות והשרתה חוסר אמינות, והיא נדחת כבלתי אמינה. על פניה מבכר בית המשפט את עדותם של סילין ועומר.

אשר למנגנון התרחשות התאונה, הבוחן המשטרתי שטיפל באירוע, מר עופר ראם, מסר כי לא בדק את הטרקטורון בשטח, וזאת משום שהוא 'הועלם מהזירה' כלשונו. העד ערך מזכר אודות בדיקת הטרקטורון, ובו פורט היכן נבדק הטרקטורון וכן צילם תמונות של הטרקטורון וזירת התאונה. הוא מסר כי הגיע לזירה, כרבע שעה לאחר שהוזעק למקום. הוא לא ציין את מקום התאונה משום שהטרקטורון לא היה במקום כשהגיע וכן גופת המנוחה והפצועה (סילין) כבר פונו מהשטח. גופת המנוחה הועברה לרכבה, והוא צילם זאת. עוד ציין, כי לצורך הסקיצה, הוא נעזר בעדים מהמקום, ובאירוע זה נעזר בבעל הטרקטורון ועד ראיה שהיה במקום. עיון בתמונות שצילם העד יחד עם עדותו מלמדות, וכך אני קובע, כי התאונה התרחשה לאחר שסילין ביקשה לפנות, איבדה שליטה על הטרקטורון. כתוצאה מכך היא והמנוחה 'הועפו' מהטרקטורון, כאשר המנוחה פוגעת בבטונדה המוצבת במקום. סימני הדם על עמוד במקום (תמונות מס' 5-7 שצילם הבוחן), ועל הבטונדה וכן צפייה בסרטון מאששים כולם יחד ממצא זה. אמנם הבוחן לא ציין, כי המנוחה 'הועפה' מהטרקטורון לבטונדה, אך הוא הסביר מדוע לא עשה כן (ראו גם סעיף 14 לדוחו שערך). מכל מקום, בית המשפט אמון על קביעת ממצאים עובדתיים, והסקת מסקנות מחומר הראיות שבפניו. שילוב העדויות שבפני בית המשפט תוך צפייה בסרטון לא מותירה מקום לספק בדבר מנגנון התאונה והדרך בה נפגעה המנוחה. ויודגש, כי בית המשפט קובע את מנגנון הפגיעה, אך ורק לצורך ניתוח האירוע התאונתי, שהרי הנאשם לא חולק על מנגנון הפגיעה, ועל כך שהמנוחה נהרגה כתוצאה ישירה מפציעתה בתאונה.

הבוחן הוסיף וציין, כי בדק את הטרקטורון ולא נמצא כשל מכני בטרקטורון, אשר נבדק לאחר מספר ימים שלא היה תחת חסות המשטרה. הוא מסר כי לא נחקרו אנשים בנוגע לטרקטורון היות והוא נתפס בשטח ציבורי (ראו את פרטי התפיסה במזכר ת/6). מהדוח שערך עולות גם המסקנות הבאות: הטרקטורון נסע בדרך עפר באזור עבודות תשתית בסמוך לכביש 70 סמוך לקריית חרושת, סטה ימינה ועלה על ברזלים שהיו מונחים מצד ימין, והתהפך במקום (ראו גם הסרטון שצילם העד עומר). יצוין, כי עדותו של הבוחן לא נסתרה בחקירה הנגדית כמו גם מסקנותיו וממצאיו, ובית המשפט מקבל את קביעותיו.

הראיה המרכזית המתעדת את האירוע התאונתי הייתה סרטון הווידאו שצילם עומר במכשיר הטלפון של המנוחה. בסרטון נראות סילין והמנוחה רכובות על הטרקטורון, כשהוא עומד במקום, והנאשם מדריך את סילין עם דוושת המצמד. שתיהן אינן חובשות קסדות. הטרקטורון ללא מסגרת הגנה וללא לוחיות רישוי. מיד בתום 'ההדרכה' שקיבלה סילין מהנאשם, סילין פותחת בנסיעה, כשהיא נוהגת על דרך עפר, והמנוחה רכובה אחריה, ונשמע קול (הנאשם) האומר "אללה ירחמו". סילין מבקשת לבצע פניה, מאבדת שליטה על הטרקטורון, והיא והמנוחה 'עפות' מהטרקטורון. השטח מסביב הוא שטח בנייה ונראים בו עמודים, בטונדות וברזלים.

טענות ההגנה כנגד מהימנות העדים:

ההגנה ביקשה לערער על אמינותה של סילין בין היתר משום שמסרה כי לא זכרה פרטים מהאירוע בשל פציעתה עקב התאונה. סילין עומתה עם סרטון הווידאו אשר תיעד את האירוע ומסרה כי לפי מה שראתה בסרטון, הנאשם הדריך אותה איך להפעיל את הטרקטורון, אך היא לא זוכרת זאת. כמו כן, מסרה כי אינה זוכרת שהיו קסדות כלל בשטח, והמנוחה והיא נהגו ללא שחבשו קסדות. סילין מסרה כי אינה זוכרת את התאונה. לדבריה, היא זוכרת שהן נסעו כמה מטרים, ולאחר מכן התעוררה באמבולנס. היא מסרה כי ראתה את הסרטון במהלך החקירות, אך מלבד מה שראתה בסרטון היא אינה זוכרת כלום. כמו כן מסרה כי אינה זוכרת מדוע התרחשה התאונה, כל שהיא זוכרת היה כי "היינו צריכים לעלות שמאלה, ואז אנחנו המשכנו ישר, בסוף הסתכלנו ולא היה עוד דרך אז פשוט הסתובבנו, מה שהיה אחרי שהסתובבנו, לצערי הרב, אני לא זוכרת כלום" (עמ' 27 לפרוט' בש' 4-7).

כאשר נחקרה במשטרה, מסרה לשוטרים שאינה זוכרת דבר על נסיבות התאונה, לדבריה הייתה מאוד מבולבלת ממה שקרה, כאשר יצאה מבית החולים שמעה הרבה סיפורים, כאשר קמה מספר פעמים, שמעה שהיא נהגה בטרקטורון, מסרה כי לא זכרה הכל, בחלק נזכרה בעקבות טיפולים שעברה, וכן מסרה כי לא ידעה בדיוק מה נכון מכל הסיפורים. סילין מסרה כי מהרגע של התאונה, היא זוכרת שהיו צריכות לפנות שמאלה, והמשיכו ישר ואז הסתובבו, ועד לרגע התאונה היא זוכרת את ההתרחשות מזיכרונה, ולא כתוצאה משחזורים שעשו לה; כך למשל מסרה כי את ההדרכה שעשה לה הנאשם, נזכרה כתוצאה מהסרטון בו צפתה. עם זאת, סילין מסרה כי זיכרונה שב אליה לאחר ששוחררה מבית החולים, כחודש לאחר האירוע, אז נהיה לה רצף ברור בזיכרון והיא הבינה מה אמיתי ומה לא. למותר לציין, כי לא מונחת בפני בית המשפט תעודה רפואית כלשהי המעידה על אובדן זיכרון או פגיעה בו.

ניכר היה מעדותה של סילין כי היא מבקשת, להדחיק את האירוע, וכמעט נמנעת מלהזכר בו. היא מסרה פרטים המתיישרים עם תכני האירוע, ולכאורה, אם טענה שהיא לא זוכרת את הדברים, הדבר תמוה. אלא שלהתרשמותי, הדבר לא נובע, מאי אמירת אמת, או הסתרתה, אלא מהטראומה הנפשית הקשה שחוותה סילין כשהבינה שגרמה למות

חברתה הטובה. למרות דבריה של סילין, כי אינה זוכרת את האירוע התאונתי, היא מסרה פרטים המשתלבים היטב עם יתר חומר הראיות. היא זכרה כיצד הגיעו למקום, כשהנאשם רוכב על הטרקטורון למקום המפגש, כיצד התיר לה לנהוג על הטרקטורון לאחר שביקשה ממנו זאת. היא זכרה את ההדרכה שעשה לה בנוגע לשחרור דושת המצמד. את זכירת הדברים היא הסבירה, כי לאחר שהשתחררה מביה"ח, שבו אליה זכרונות האירוע, והיא זכרה ברצף את הדברים בדיעבד. ניכר היה מהתבוננות באופן בו מסרה את עדותה, ותיארה את הדברים, כי האירוע וההתרחשויות חקוקים היטב בזיכרונה, ואין תימה בכך. מדובר באירוע טראומתי קשה המותיר את חותמו בזכרונה של אדם. מעבר לכך, לפי העדויות שנשמעו, סילין היתה בהכרה מלאה, עמדה וניגשה לרכב. בנוסף, עדותה משתלבת היטב במארג הראיות ומקבלת אימות וחיזוק של ממש מסרטון הווידאו המתעד את האירוע התאונתי אליו אפנה עתה.

הנשקף והנשמע מהסרטון עולה בקנה אחד עם עדותם של עומר וסילין. הנאשם נתן לסילין לנהוג בטרקטורון כשהוא מדריך אותה ואיפשר לה להסיע את המנוחה הרכובה אחריה, כאשר שתיהן ללא קסדות. עדותם של השניים נבחנה בקפידה על ידי בית המשפט וההתרשמות היא ששניהם מסרו עדות אותנטית המשקפת את תכני הדברים כפי שהתרחשו במציאות. כאמור, עומר ניסה במקומות מסוימים להגן על חברו הנאשם ולגמד את הפרטים שמסר במשטרה, אך דווקא נתון זה מחזק את המהימנות שרחשתי לעדותו. ניכר היה כי המעמד לא נוח לו, באופן טבעי ומוכן, שהרי הוא מעיד כנגד חברו. אך למרות זאת מסר עדות קולחת, עניינית, שנשקפו ממנה אותות האמת. גם כאשר ביקש למזער את אחריות הנאשם, ועומת עם דבריו במשטרה, הוא הודה ביושר כי הוא מבקש לגונן על הנאשם וכי מה שמסר במשטרה זוהי האמת.

אשר לסילין, היא אכן מסרה מספר פעמים, כי היא אינה זוכרת את פרטי האירוע התאונתי. כאמור, אין עדות רפואית בדבר אובדן זיכרון או פגיעה שיכולה הייתה לגרום לאובדן זיכרון. יתרה מזאת, למרות דבריה, סילין מסרה פרטים רבים אודות האירוע המשתלבות עם כל תכני האירוע, דבר המחזק את מסקנת בית המשפט, כי סילין ביקשה להדחיק את האירוע התאונתי, עקב הטראומה הנפשית שאחזה בה בעקבות האירוע, בו הבינה כי גרמה למותה של חברתה. העצב והתוגה שאפפו את סילין בכל מהלך עדותה, באופן שבו מסרה את הדברים, מחזקים מסקנה זו. תופעה זו של הדחיקת אירועים טראומטיים מוכרת בספרות הרפואית ובמשפט ולא זה המקום להרחיב. נציין רק כי הזיכרון של התכנים העובדתיים של האירוע קיים במוחו של העד או הקורבן, אך הוא מודחק ונקבר עמוק בתודעתו, כפועל יוצא של מנגנון ההגנה של הנפש, ונשלף משם באמצעות גרייה מסוימת, היוצרת מעין "פלאש בק" המציף את האירוע, ומחייה אותו מחדש, בתודעתו של העד או הקורבן (ראו בהרחבה פסק דין המאלף של כב' השופט יצחק עמית ע"פ 5582/09 פלוני נ' מדינת ישראל (2010) הדן בזיכרונות מודחקים). לפיכך, העובדה שסילין אמרה מספר פעמים בעדותה שאינה זוכרת את האירוע היא נתון חשוב שעל בית המשפט לשקול אותו, עת הוא מעריך את משקלה של עדותה, אך הוא אינו עומד לבדו. מחזה נפוץ הוא שעד עומד על דוכן העדים וטוען שהוא לא זוכר אירוע. אולם כאשר הוא נחקר ומעומת עם חומר הראיות 'זכרונות' שב אליו' והוא משחזר נתונים ופרטים עובדתיים שרק אם נכח באירוע יכול היה לדעת אותם. קל וחומר, מקום בו בית המשפט בוחן עדות של בחורה צעירה אשר הייתה לאירוע טראומתי וקשה, של עדה שנוכחה בעת שחברתה נהרגת לנגד עיניה באירוע תאונתי. במקרה כזה, שומה על בית המשפט לבחון את מכלול העדות ולא להסתפק אך ורק בדברי העדה הטוענת כי היא לא זוכרת את האירוע. סילין הבהירה בעדותה, כי כאשר שוחררה מביה"ח התרענן זיכרונה והיא החלה נזכרת ברצף האירועים ומשעדותה משתלבת במכלול הראייתי שבפני בית המשפט, ניתן לעדותה מלוא המשקל.

ממצאים עובדתיים ומסקנות:

הנני מקבל את עדותם של עומר וסילין כמהימנות וכמשקפות את האירוע ודוחה את גרסת הנאשם כבלתי אמינה. על יסוד מכלול חומר הראיות והעדויות שנשמעו, לרבות סרטון הווידאו, אני קובע את הממצאים העובדתיים הבאים הצריכים לעניין: הנאשם הגיע עם טרקטורון לשטח וסילין עומר והמנוחה הגיעו ברכב למטרת 'טיול שטח'; אותו 'שטח' הוא דרך עפר בה בוצעו אותה עת עבודות תשתית בסמוך לכביש 70 סמוך לקריית חרושת; בשטח היו ברזלים ובטונדות; כשהיו הארבעה בשטח רכבו על הטרקטורון בזוגות, לסירוגין, פעם עומר וסילין כשעומר נוהג, ופעם הנאשם והמנוחה כשהנאשם נוהג; סילין ביקשה וקיבלה את הסכמת הנאשם לרכוב על הטרקטורון יחד עם המנוחה; לנאשם היו שתי קסדות במקום ולמרות זאת לא עמד על כך שסילין והמנוחה תחבושנה קסדות; הנאשם איפשר לסילין לנהוג על הטרקטורון כשהיא מסיעה את המנוחה רכובה אחריה תוך שהנאשם מדריך את סילין כיצד לתפעל את הטרקטורון בטרם שפתחה בנסיעה; הנאשם ידע שסילין לא מיומנת בנהיגה על הטרקטורון ולכן הדריך אותה עם דוושת המצמד, העברת ההילוכים והתנעת הטרקטורון; הוא ידע או למצער עצם את עיניו מפני העובדה שסילין לא מחזיקה ברישיון נהיגה; סילין איבדה שליטה על הטרקטורון סתה ימינה עלתה על ברזלים שהיו מונחים בסמוך לנתיב נסיעתה, הטרקטורון התהפך עליה והיא נפצעה. המנוחה הועפה לבטונדה שבמקום נחבלה וכתוצאה מכך נהרגה; לא היה כשל טכני כלשהו בטרקטורון שגרם לתאונה; הטרקטורון היה ללא לוחית רישוי וללא מסגרת בטיחות.

המסקנה המתבקשת מהממצאים העובדתיים שנקבעו, בכל הנוגע ליסוד העובדתי הדרוש להשתכללותה של העבירה המרכזית המיוחסת לנאשם, היא, שתרומתו של הנאשם לקרות התאונה, התבטאה בהרשאה לסילין לנהוג בטרקטורון שלא היה ממוגן, ללא קסדות, וכשהיא לא מיומנת בנהיגה על טרקטורון וללא רישיון, בשטח שמבצעים בו עבודות תשתית, שפזורים בו, ברזלים ובטונדות, הסמוכים לנתיב נסיעתה של סילין ומגבירים את הסיכון לפציעה קשה אם מתרחשת תאונה. חוסר מיומנותה של סילין לנהוג בטרקטורון, והסיכון הרב שבכך, השתקף היטב בנהיגתה. בסמוך לאחר שפתחה סילין בנסיעה, סתה ימינה, התהפכה, והיא והמנוחה הועפו מהטרקטורון. מכאן, שתרומתו של הנאשם לאירוע התאונה אינה רק בהתרת הנהיגה למי שלא היתה מורשית לנהיגה, אלא בהתרת נהיגה ברכב שהוא מעצם טיבו מסוכן, כשהרוכב בו חשוף, ללא אמצעי מיגון שבכוחם להגן על הרוכב (מסגרת בטיחות וקסדה), ובנתיב נסיעה רצוף סיכונים (בטונדות וברזלים). בנסיבות אלה, המסקנה המתחייבת, היא כי אלמלא מעשיו ומחדליו של הנאשם לא הייתה מתרחשת התוצאה הקטלנית.

מכאן אפנה לשאלת היסוד הנפשי. כפי שכבר צוין, הלך הנפש הנדרש להשתכללותו של היסוד הנפשי לעבירת גרימת מוות נובע מהגדרת טיב דעתו של הרשלו, קרי: הפגנת "אי מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות או לאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה" כשאדם מן היישוב יכול היה, בנסיבות העניין, להיות מודע לכך ובלבד שאפשרות גרימת התוצאה הקטלנית לא הייתה בגדר הסיכון הסביר (סעיף 21 (ג) לחוק העונשין). כפי שהוטעם לעיל, אין כל שוני בין 'האדם הסביר' - הלשון בה נוקטת הפסיקה, לבין 'האדם מן היישוב' - הלשון בה נקט המחוקק, ואין ריכוך של המבחן האמור, כטענת הסניגור. אלה הם שני תיאוריו של אותו אדם סביר המשקיף על האירוע ומגייס לימינו את השכל הישר וההיגיון הבריא. בית המשפט הוא זה שבא בנעליו של האדם הסביר מן היישוב ובוחן במשקפיו את הסיטואציה הנתונה. המבחן המופעל הוא מבחן צפיות אובייקטיבי, ובנדוננו שואל עצמו בית המשפט, האם אדם סביר יכול היה, אובייקטיבית, לצפות שנהיגה על טרקטורון ללא רישיון ומיומנות נהיגה על טרקטורון, קסדה, ומסגרת בטיחות, בשטח בו קיימות תשתיות בניה, עלול להביא למותו של אחד מרוכבי הטרקטורון. והמבחן הנוסף, האם אדם סביר צריך היה לצפות בנסיבות כאלו, שנהיגה בתנאים אלה עלולה להביא למותו של אחד מרוכבי הטרקטורון.

בהקשר זה, יש בפי הסניגור שתי טענות מרכזיות. האחת, טוען הסניגור המלומד, כי משראה הנאשם את סילין בפייסבוק, נוהגת על טרקטוריון, הוא לא יכל היה לצפות, כי היא לא מחזיקה ברישיון נהיגה וממילא לא מיומנת בנהיגה, ובוודאי לא יכל היה לצפות את התוצאה הקטלנית. הטענה השנייה, סילין התרשלה בנהיגתה באופן כה גבוה, שרשלנותה ניתקה את הקשר הסיבתי בין מעשיו מחדליו של הנאשם ומחדליו עד כדי היותה 'גורם זר מתערב'.

אדון בטענות האלה כסדרן.

מבחן הצפיות:

אשר לשאלת הצפיות, כפי שכבר הראנו, לפי הדין, הנאשם אחראי בפלילים, הואיל ובהינתן התשתית העובדתית עליה עמדנו לעיל, הנאשם יכל היה, וצריך היה, לצפות את נהיגתה הרשלנית והתוצאה הקטלנית המסתברת של רשלנות זו, מקום בו כל אדם מן היישוב היה צופה זאת. הנאשם ידע שסילין לא מיומנת בנהיגה על טרקטוריון. על רקע זה הוא הדריך אותה וכאשר פתחה בנסיעה הוא נשמע בסרטון אומר "אללה ירחמו", הואיל והבין היטב כי מדובר בסכנת חיים. לכן קשה עלי טענתו כי התוצאה הקטלנית לא הייתה במסגרת הצפיות האובייקטיבית. בע"פ 182/73 **בוסתנאי סחה נ' מדינת ישראל** פ"ד כח (2) 645, 647 העלה נאשם טענה דומה. והמקרה שהיה כך היה: הנאשם, בוסתנאי סחה, הכיר באחד ממועדוני הלילה באילת, שתי בחורות שבאו לבלות במקום. הוא הציע להן לבוא עמו, למחרת היום, לטיול בנואיבה. למחרת בבוקר עשו השלושה את פעמיהם לנואיבה כשהם נוסעים בג'יפ של סחה בו הוא נהג. בשלב מסוים בדרך, התחלף סחה ומסר את ההגה למנוחה, על מנת שזו תמשיך ותנהג ברכב, כשהוא יושב במושב הנוסע לידה. סחה ידע שלמנוחה אין רישיון נהיגה. המנוחה התרשלה בנהיגתה, וכאשר נדרשה לבצע פניית פרסה, סתתה שמאלה והתנגשה במשאית שבאה ממול ונהרגה. סחה הורשע בגרימת מותה וערער לבית המשפט העליון. נטען, בין היתר, כי הוא לא יכול היה לצפות תוצאה קטלנית זו וכי הוא לא נהג ברכב ולא הביא לתוצאה הקשה. בית המשפט קבע כי חובת הזהירות הגלומה בהוראות סעיף 232 לפקודת הדין הפלילי (הורדתו של סעיף 326 לחוק העונשין דהיום), חלה גם במקום בו הופקד הרכב בידי חסר רישיון נהיגה, וכך נאמר שם:

"אלא שהמערער לא הואשם כלל בגלל חלקו בהתנגשות המכוניות (כי בה לא היה לו כל חלק) אלא בגלל אי-זהירותו שקדמה להתנגשות והתבטאה בכך שהפקיד את הגה המכונית בידי מי שלא היתה מאומנת די הצורך בנהיגה. אין ספק שמכונית, כשהיא בתנועה, שייכת לקטגוריה של דברים מסוכנים וחובה לנהוג בה מתוך זהירות מירבית."

ובהמשך הוסיף בית המשפט וקבע כי:

"מסירת ההגה של מכונית כזאת לידי אדם שאינו מאומן מספיק בנהיגתה מהווה הפרה של חובת הזהירות מצד המחזיק; ובמקרה דנא כאשר נגרם מותה של המנוחה כתוצאה מאי-זהירות כזו, אחראי המערער לתוצאה של מחדלו." (ראו

עמוד 23

עמוד 648 לפסק הדין)

ראו גם: ע"פ 8168/05 פלניק נ' מדינת ישראל (2007);

ע"פ 3821/08 שלומוב נ' מדינת ישראל (2008)

ודוק, לפי הממצאים העובדתיים שקבע בית המשפט, הנאשם ידע שלסילין אין רישיון נהיגה, וכי היא לא מיומנת בנהיגה על טרקטורון, או למצער עצם את עיניו מפני אפשרויות אלה. למרות חובת הזהירות החלה עליו לעשות כן, הוא לא בדק אם יש לה רישיון, ולגרסתו, נמנע מלשאול על כך. הלך נפש זה מצוי ברף הגבוה מזה הנדרש לצורך העבירה בא עסקין. אך גם אם נניח קביעה עובדתית זו בצד, ונניח לטובת הנאשם, כי אכן לא ידע שאין לה רישיון, הואיל וסבר על סמך סרטונים שהיא בעלת רישיון, עדיין, עפ"י המבחנים הנוהגים בפסיקה, הוא הפגין "**אי מודעות לנסיבות**" כשכל אדם מן היישוב "**יכול היה, בנסיבות הענין, להיות מודע לאותו פרט**" (סעיף 21 (א) לחוק העונשין). אותם "**נסיבות ענין**" מפורטות בהרחבה לעיל (ראו גם להלן בדיון שלהלן בניתוק הקשר הסיבתי) ולא נחזור עליהן. רשלנותו משתרעת על כל מרכיבי העבירה, לרבות ביחס לכך, שבנסיבותיו של האירוע, הוא צריך היה, לוודא ולבדוק, כי היא אכן מחזיקה ברישיון ומיומנת בנהיגה, כפי שכל אדם מן היישוב הפוגש לראשונה בחורה שזה עתה הכיר. בנוסף, הנאשם היפר הוראה חקוקה המופנית אליו (סעיף 10 (ב) לפקודת התעבורה וכן את הוראות תקנות התעבורה הנוגעות למיגון הטרקטורון והשימוש בו ללא קסדות); כן היפר את חובת הזהירות החלה עליו כבעל שליטה בכלי מסוכן (סעיף 326 לחוק העונשין).

שאלת ניתוק הקשר הסיבתי:

אשר לטענת הסניגור בדבר ניתוק הקשר הסיבתי לאור התרשלנות נהיגה של סילין, הנאשם התיר לסילין לנהוג בטרקטורון, הוא אף התיר לה להסיע אחריה את המנוחה. הוא היה מודע היטב לכך שסילין לא מיומנת בנהיגה, קל וחומר על טרקטורון. לכן, משמסר לה את הטרקטורון נטל חלק ממשי בקרות התאונה, ורשלנות נהיגתה של סילין לא מפקיעה את אחריותו. הוא הוסיף חטא על פשע בכך שלא עמד על כך שהשתיים תחבושנה קסדות. העובדה שהשתיים הסכימו לרכוב על הטרקטורון והמנוחה דחתה הצעה לחבוש קסדה אינה פוטרת את הנאשם, הואיל ואין בכך כדי לנתק את הקשר הסיבתי בין מחדלו של הנאשם לקרות התאונה ותוצאותיה, יפים לכאן דבריו של כבוד השופט אשר בפרשת סחה: "**במקרה שניתן היה לצפות מראש את התנהגותו "הלא איכפתית" של הקרבן אין גורסים ניתוק הקשר הסיבתי.**" (ראו בעמ' 649 לפסק הדין). זאת ועוד, הנאשם אף עצם עיניו מפני הסכנות המסתברות בנהיגה על טרקטורון בסביבה בה רכבו השתיים ובתנאים בהם נהגו: האזור היה רצוף תשתיות בניה וברזלים, הטרקטורון היה ללא מסגרת בטיחות, והן רכבו כאמור ללא קסדות.

בשרשרת האירועים הכרונוולוגית שהובילה לאירוע התאונתי, ולתוצאה הקטלנית, רשלנותו של הנאשם, הייתה הראשונה והמכרעת. בלתה אין. היא הביאה למציאות שהשתיים, סילין והמנוחה, רכבו על הטרקטורון, חשופות לסיכונים. במצב דברים זה, תרומתו של הנאשם לאירוע התאונתי היא ניכרת. הוא יוצר הסיכון. בכוחו היה לבטל את הסיכון כליל - למנוע את הנהיגה, או, לצמצם את הסיכון - לחייב את השתיים בחבישת קסדות ולבחור נתיב נסיעה מסכן פחות (שטח פתוח נעדר ברזלים ובטונדות). אכן, בהמשך שרשרת האירועים, סילין פתחה בנסיעה סטתה והתהפכה וגרמה לתוצאה הקטלנית, ובכך היא תרמה את חלקה לתוצאותיו הקשות של האירוע - מות המנוחה. ברם, רשלנות נהיגתה אינה מנתקת את הקשר הסיבתי. היא היתה צפויה בשל חוסר מיומנותה ובלטה לעין.

הלכה פסוקה, מקדמת דנא, כי מקום ששניים תורמים את תרומתם לתוצאה הקטלנית אין רשלנותו של האחד, מבטלת בהכרח את הקשר הסיבתי, לתוצאות רשלנותו של האחר, אם הגורם הרשלני הראשוני יכול היה לצפות את מעשה הרשלנות השני, וכך הדברים לידי ביטוי בהלכה הפסוקה:

"הכל נקבע לפי מבחן הצפיות הראויה. אך כשאתה דן בשניים שעשו יחדיו מעשה של רשלנות רבתי, על כרחך אתה אומר שקשר השותפות שביניהם מחייב כל אחד מן השניים לחזות מראש אותה מידת הרשלנות, אפילו היא חמורה, בה הוא עצמו נהג. לשון אחרת, כאשר הרשן האחד אשם ברשלנות רבתי, אין רשלנות רבתי של האחר באה לו כהפתעה. מטרתם המשותפת שלמענה התחברו השניים ופעלו בצוותא מביאה מעשהו של האחר בגדר הצפוי; הדבר אינו יכול להיות מבחינתו מעשה בלתי-רגיל, יוצא דופן. והואיל והמערער עצמו נהג ברשלנות רבתי, הקשר הסיבתי נמשך - או, לשון אחר, החבות לתוצאה קיימת - גם כשמצטרפת אותה מידה של רשלנות הקרבן אל רשלנות המערער." (ראו ע"פ 478/72 מאיר פנקס נ' מדינת ישראל, פ"ד כז(2) 617, (1973) (להלן: "הלכת פנקס").

כאמור, משלא בדק הנאשם אם לסילין רישיון נהיגה והיה ער לחוסר ניסיונה בנהיגה על טרקטורון, או למצער, עצם את עיניו מפני עובדות אלה, לכן רשלנות נהיגתה של סילין היתה צפויה כמו גם התוצאה המסתברת שלה. התוצאה אכן היתה קיצונית וקשה, אך נפסק, כי אין הוא ניזקק לצפות את התוצאה המדויקת של האירוע אלה לצפותו בקווים כללים (ע"א 576/81 **בן שמעון נ' ברדה** פ"ד לח (3) 1, 8-9 (1984). בנוסף, גם אם נשקיף על התנהגותה של סילין או המנוחה כרשלנות תורמת, אין בכך, לפי החוק והדין, כדי לפטור את הנאשם מאחריות פלילית ולנתק את הקשר הסיבתי לפי הלכת **פנקס** (שם, בעמ' 625 מול האות א').

זאת ועוד, סעיף 309 לחוק העונשין קובע מפורשות, כי גרימת מוות יכול שתהיה תוצאה של שרשרת מעשים, כך שמעשהו של הראשון לא היה מוביל למותו של הקורבן **"אילולא נצטרף עמו מעשה או מחדל של האדם שנהרג או של אדם אחר"**. די בכך שהמעשה הוא בשרשרת מעשים סמוכים זה לזה, והמשלימים זה את זה, כך שהם יוצרים יחד תרחיש של פעולות המובילות בסופו של דבר למות הקורבן, שאז רואים, באדם הראשון, מחולל האירוע, כנושא באחריות לגרימת מותו של הקורבן והדוגמאות הן רבות (ראו: ע"פ 9956/05 **שי נ' מדינת ישראל**, עמ' 27 ואסמכתאות שם (2009); ע"פ 119/93 **לורנס נ' מדינת ישראל**, מח(4) 1, עמ' 38 (1994); ע"פ 4188/93 **לוי נ' מדינת ישראל**, מט(1) 539, עמ' 555 (1995); ע"פ 9815/07 **רון נ' מדינת ישראל**, עמ' 66 (2008); ע"פ 180/61 **ד"ר אלפרט נ' היועץ המשפטי לממשלה**, טז 1420 (1962); ע"פ 35/63 **גרציאני נ' היועץ המשפטי לממשלה**, יז 2691 (1963); ע"פ 70/64 **סטרול נ' היועץ המשפטי לממשלה**, יח(3) 399 (1964); ע"פ 402/75 **אלגביש נ' מדינת ישראל**, ל(2) 572 (1976); ע"פ 418/77 **ברדריאן נ' מדינת ישראל**, לב(3) 3 (1998); ע"פ 511/91 **אשקר נ' מדינת ישראל**, מו(2) 48, עמ' 50 (1992)).

בנדוננו, המעשה או המחדל של הנאשם בהתרת השימוש בטרקטורון לסילין שהייתה בלתי מורשית ובלתי מנוסה בנהיגה, אשר הינה אותו **"אדם אחר"** עליו 'מדבר' סעיף 309 (5) סיפא, מצטרף למחדל הנהיגה של סילין ואף למחדלה של

הנאשמת באי חבישת קסדה. הצטרפותם יחד של שני המעשים הרשלניים, יצר סיכון חיים משמעותי, שהתממש בתוצאה הקטלנית. כפי שכבר צוין, בנסיבות הנתונות, אדם מן היישוב, שזה הכיר בחורה, והוא נפגש עמה לראשונה, והיא מבקשת ממנו 'סיבוב' על טרקטורון, היה מבקש ממנה, לכל הפחות, להציג בפניו רישיון, והיה מוודא כי היא מיומנת בנהיגה על כלי רכב כה מסוכן. כן היה מוודא כללי בטיחות בסיסיים, ולא היה מתיר לשתיים לרכוב ללא קסדות, והיה נמנע מלאפשר להן נסיעה בדרך חתחתים, באזור בו יש תשתיות בניה, כשסמוך לנתיב הנסיעה ברזלים ובטונדות. לכן, המסקנה היא, כי בנסיבות אלה, אדם מן היישוב יכל היה לצפות את התוצאה הקטלנית.

מכאן נפנה לבחון את השאלה השנייה, האם אותו אדם מן היישוב צריך היה לצפות תוצאה זו. כפי שהוטעם לעיל, בכל הנוגע למבחן זה מפעיל בית המשפט שיקול של מדיניות משפטית, קרי, האם ראוי להטיל אחריות פלילית סיטואציה כזאת. טוען הסניגור המלומד, כי סברתו של הנאשם בדבר קיומו של רישיון די בה כדי להניח את הדעת כי הנאשם פעל כשורה. לכן הוא גורס אין מקום להטיל עליו בסיטואציה כזאת אחריות פלילית לתוצאה הקטלנית.

במסגרת השיקולים שבוחן בית המשפט, באם להטיל אחריות פלילית בנסיבותיו של המקרה שבא בפניו, הוא בוחן את סוג העבירה והערך המוגן שביסודה, האם מדובר במעשה או מחדל, קיומו או העדרו של ערך חיובי בפעילות נשוא האישום והצורך בהרתעת הרבים ביחס לאותה פעילות, סוג הסיכון שנלקח עד כמה הוא גבוה וממשי, רמת הצפיות של התוצאה הקטלנית, נסיבותיו של המקרה הפרטני, ועוד (ראו: כב' השופטת ע. ארבל בע"פ 9647/10 **פלוני נ' מדינת ישראל** (2010) שם, בפסקה 24). אפנה עתה לבחון את המקרה שבפני לאור השיקולים הללו.

סוג העבירה והערך המוגן שביסודה - עבירת גרימת מוות, הינה עבירה תוצאתית, והאיסור שביסודה מכון עצמו למניעת התוצאה. הערך החברתי המוגן ביסודה הוא קדושת החיים. זהו הערך העליון בפירמדת הערכים החברתיים המוגנים שהאיסורים והנורמות הפליליות מבקשות להגן עליו. מכאן, שגרימת מוות ברשלנות מחייבת הטלת אחריות על הרשולן.

מעשה או מחדל - סעיף 10(ב) לפקודת התעבורה קובע אחריות קפידה וברורה על בעל רכב ומחייב אותו להימנע ממסירת הרכב למי שהוא אינו מורשה לנהיגה. הוראת חיקוק זו, מקימה חובה על בעל רכב, לבדוק, בדיקה אלמנטרית ופשוטה, כי הוא מוסר את הרכב, למי שהוא מורשה לנהיגה. חובה ספציפית זו, נגזרת כאמור, מחובת הזהירות הכללית שחב בעל רכב, לכלל משתמשי הדרך שלא לסכנם. לכן, גם אם בעל רכב מוסר את רכבו לפלוני, וטוען שהוא לא ידע שלפלוני אין רישיון נהיגה תקף, או שהוא סבר בטעות, כי פלוני מחזיק ברישיון נהיגה, הואיל וראה אותו נוהג, אין הדבר גורע מחובתו האמורה או מאחריותו הפלילית לפי הוראת סעיף 10(ב) לפקודת התעבורה. יתרה מזאת, בעל רכב אינו יוצא ידי חובתו, ופורק מעצמו עול של אחריות כבעל הרכב, אם סבר, אף בטעות, כי פלוני - לו מסר את רכבו - מחזיק ברישיון נהיגה. מוטלת עליו האחריות לבדוק ולוודא זאת מבעוד מועד (רע"א 1570/00 **חסן שוויק נ' מדינת ישראל**); וכפי שהוטעם, לפי לשון החוק, על בעל הרכב הנטל להוכיח "**שנקט בכל האמצעים הסבירים כדי שאותו אדם לא יוכל לנהוג ברכב**" (סעיף 10(ב) לפקודת התעבורה) והוא "**עשה כל שניתן למנוע את העבירה**" (סעיף 22(ב) לחוק העונשין) על מנת לפטור אותו מאחריות. הנאשם כשל בכל חובותיו. לא זו בלבד שהוא לא נמנע ממסירת הטרקטורון לסילין, שמעולם לא הורשתה לנהיגה, אלא שהוא הסכים לכך בחפץ לב, הדריך אותה לתפעל את הטרקטורון, ועמד והתבונן בה נוהגת כשחברו מצלם את האירוע. התרשלנות הנאשם השתקפה במעשה ובמחדל. מעשה על שום מה - על שום כך שהסכים לאפשר לסילין לנהוג ואף הדריך אותה למרות שידע או עצם את עיניו מפני העובדה שהיא לא מנוסה בנהיגה. מחדל על שום מה - על שום כך שנמנע מלבדוק אם יש לה רישיון, לא חייב אותן בחבישת

קסדות, אפשר להן לרכוב על כלי רכב ללא ממוגן בדרך רצופת סיכונים.

קיומו או העדרו של ערך חיובי בפעילות נשוא האישום והצורך בהרתעת הרבים ביחס לאותה פעילות - טרם שאדון בערכים והצרכים הנוגעים לפעילות אבקש לייחד מספר מילים לטיבו של כלי הרכב בו עסקין. מידע אשר יהיה שימושי לכשיגיע הקורא לדיון בשאלת הצורך בהרתעת הרבים. כפי שהובהר לעיל בפרק שדן בתשתית המשפטית, רכב הוא כלי מסוכן מעצם ברייתו, ודומה כי אין צורך להכביר על כך מילים והדברים הם בבחינת קל וחומר לגבי 'רכב שטח' כטרקטורון. מכאן גם נגזרת המסקנה הברורה מאליה ולפיה, מסירת כלי רכב, לרבות טרקטורון, הדורש מיומנות נהיגה, לאדם בלתי מורשה לנהיגה, מקימה סיכון חיים של ממש. ביחס לטרקטורון, הסיכון גדל שבעת מונים, משום שטרקטורון הוא 'רכב שטח פתוח'. כמו רוכב אופנוע, רוכבו חשוף מכל צדדיו. אין לרוכב הטרקטורון מעטפת פלדה מסביבו, שתספוג באירוע תאונתי את הפגיעה. אין לו כרית אויר שתגן עליו מפני חבלה בפניו, ובפלג גופו העליון, במקרה של תאונה. אין לו חגורת בטיחות הרוחמת אותו למושב ומגינה עליו מפני פציעות קשות ותמנע את השלכתו מהרכב במקרה של תאונה או התהפכות הרכב. להבדיל מנוהג רכב, רוכב הטרקטורון חשוף למגוון רחב יותר של סכנות על חייו. המיגונים מפני סיכונים אפשריים מסתברים, העומדים לרוכב טרקטורון הם: חבישת קסדה, ומסגרת בטיחותית בצורת ח"ת הגבוהה מפלג גופו העליון של הרוכב. המסגרת מבטיחה שאם חלילה הטרקטורון מתהפך, הרוכב לא ימערך תחת משקלו של הטרקטורון. היא יוצרת מרחב בטיחות בין היקף המסגרת לבין גופו של הרוכב. עד כאן טיבו של הרכב הנדון והסיכונים הנשקפים מנהיגה לא מיומנת בו. אשר לפעילות נשוא הדיון, אין כמובן פסול בנהיגה על טרקטורון, כחוק. אולם, הואיל ורמת הסיכון הנשקפת מנהיגה בו היא גבוהה ראוי שבית המשפט יקפיד קלה כבחמורה בכל הנוגע למקרים בהם מתרחשת תאונה בה קופחו חיים או נפגע קשה אדם, בשל הערך המוגן של קדושת החיים המונח ביסודם של דברים. רמת הסיכון הרבה עליה הרחבנו את הדיבור, מלמדת כי סיכון החיים הכרוך בנהיגה בכלי כזה, הוא פונקציה של התנהלות זהירה יותר, או זהירה פחות, עם כלי הרכב הזה. הואיל וצעירים רבים כדוגמת המעורבים עושים שימוש ברכב זה ראוי שבית המשפט ייתן זאת אל ליבו בעת הוא בוחן הטלת אחריות פלילית במקרה של תאונת דרכים קטלנית.

סוג הסיכון שנלקח עד כמה הוא גבוה וממשי - כפי שבואר בהרחבה הנאשם לקח סיכון גבוה וממשי עת עצם את עיניו ונמנע מלברר אם לסילין יש רישיון נהיגה. הוא היה ער לכך שהיא לא מנוסה בנהיגה על טרקטורון, או למצער, עצם את עיניו מפני חוסר ניסיונה. התיר נהיגה בשטח 'לא סובלני' לפציעות, וללא קסדות ומסגרת בטיחות. בהינתן רמת הסיכון הרבה הנשקפת באופן כללי מסוג ספציפי זה של רכב, הרי שחבירת הנתונים מלמדת על רמת סיכון גבוהה וממשית שנלקחה.

רמת הצפיות של התוצאה הקטלנית - כפי שכבר נדון בהרחבה רמת הצפיות לתוצאה הקטלנית הייתה גבוהה מאוד. שלל הסיכונים שעמדו לפתחו של הנאשם אשר יצר את הסיכון היו רבים, ולמרות זאת הוא לקח את הסיכון הרב והתוצאה ידועה. מבט שהפננו לשיטות משפט אחרות, מלמד, כי אחריותו של בעל רכב לתוצאה הקטלנית של רשלנותו של נהג הרכב שרירה וקיימת מקום בו קיימת צפיות סבירה בדבר תוצאה אפשרית של נזק ובעל הרכב ידע או צריך היה לדעת כי הנהג לא מחזיק ברשיון. שיטת המשפט הקנדית והאמריקאית מטילה את האחריות על בעל הרכב לתוצאה המזיקה מעצם היותו בעל השליטה ברכב ואף בשל הרשלנות שהתבטאה באי בדיקת מיומנותו והכשרתו של נהג הרכב בטרם הרכב נמסר לו. השקפה זו מחזקת את המסקנה בנדוננו בדבר חבותו של הנאשם.

נסיבותיו של המקרה הפרטני - מעבר להיותן טראגיות וקשות הם משקפות זילות מוחלטת בשורה של הוראות חוקיות

שכונו אל הנאשם. בזו אחר זו הוא הפר אותן, תוך שהוא מעצים את הסתברותו של הסיכון לפגיעה בחיי אדם, אשר לא יאחר להתממש. הוא הוסיף חטא על פשע וכאשר אירע האסון הוא חשב על עצמו, כיצד ימלט עצמו מידי החוק, תוך ניסיון לשבש הליכי חקירה, והסתיר את הטרקטורון (ראה בהמשך). עוצמת הרשלנות שהפגין הנאשם באירוע מצטרפת לניסיון השיבוש ומלמדים יחד על אירוע חמור במיוחד.

מסקנת ביניים, הנני קובע כי קיים קשר סיבתי עובדתי ומשפטי בין מעשיו מחדליו של הנאשם לבין התוצאה הקטלנית באירוע ולכן הוכח בפני מעבר לכל ספק סביר, כי הנאשם גרם למותה של המנוחה ברשלנותו. עד כאן בכל הנוגע לאירוע ההמתה ברשלנות מכאן נפנה לחלקו השני של כתב האישום.

שיבוש מהלכי משפט:

הנאשם מואשם כי מיד לאחר התאונה, בסיועם של אחרים שזהותם אינה ידועה למאשימה, העלים את הטרקטורון ממקום התאונה, וזאת בכוונה למנוע ולהכשיל הליך שיפוטי. נפתח בתשתית הנורמטיבית ולאחר מכאן ניישמה על הראיות שהובאו בפני בית המשפט.

סעיף 244 לחוק העונשין קובע כך:

"העושה דבר בכוונה למנוע או להכשיל הליך שיפוטי או להביא לידי עיוות דין, בין בסיכול הזמנתו של עד, בין בהעלמת ראיות ובין בדרך אחרת, דינו - מאסר שלוש שנים; לענין זה, "הליך שיפוטי" - לרבות חקירה פלילית והוצאה לפועל של הוראת בית משפט".

עבירת שיבוש מהלכי משפט הינה עבירה התנהגותית. הערך המוגן העומד בבסיסה הוא פגיעה באושיות הצדק והמשפט. המחוקק ייחס להתנהגות זו חומרה יתרה באשר היא חותרת תחת שלטון החוק ולכן אין דרישה ברכיבי הפיזיים של העבירה לשיבוש הליכים ממש (ראו: ע"פ 150/88 **לושי נ' מדינת ישראל**, פ"ד מב(2) 650, 658; ע"פ 236/88 **איזמן נ' מדינת ישראל**, פ"ד מד(3) 485, 510). המרכיב העובדתי של העבירה טמון בתיבה **"העושה דבר"** מהדברים המנויים בהוראת החוק, לרבות העלמת ראיות או **"בין בדרך אחרת"**, ללמדך, כי לא מדובר ברשימה סגורה וכל פעולה שיש בה כדי לחבל בהליך שיפוטי באה בגדר הוראה זו (רע"פ 7153/99 **אלגד אורי נ' מדינת ישראל**) בנסיבות של **"הליך שיפוטי"**. בהקשר זה נפסק, כי **"הליך שיפוטי"** כולל גם חקירה פלילית. כבר נקבע בפסיקה, כי אין הכרח שההליך השיפוטי יהיה תלוי ועומד, ודי שהנאשם ידע, או האמין, כי צפוי הליך שיפוטי. (ראו: ע"פ 236/88 **איזמן הנ"ל**, בעמ' 509, וכן השוו: ע"פ 38/85 20/85 **מדינת ישראל נ' בן יעקב** וערעור שכנגד, פ"ד מא(3) 85, 94). היסוד הנפשי מורכב מ"**כוונה למנוע או להכשיל הליך שיפוטי או להביא לעיוות דין**" בצירוף מודעות לטיב המודעות וקיום הנסיבות. היסוד הנפשי שבעבירה מתכתב עם הערך המוגן שביסוד העבירה, לאמור, הוא משקף את הלך הנפש של 'העושה' כשמטרתו היא לפגוע בהליך השיפוטי להכשילו, או לחבל בו על מנת למנוע את בירור האמת והשגת תכלית ההליך החקירתי או השיפוטי (ראו: רע"פ 7253/99 **אלגד אורי נ' מדינת ישראל** כב' השופט גולדברג שם, בפסקה 11).

עתה משהנחנו את המסד המשפטי נפנה לבחון את יישום הכללים על העובדות שהוכחו במשפט.

הנאשם לא חלק בעדותו על כך שהסתיר את הטרקטורון. לטענתו, הוא עשה כן, הואיל ולא יכל היה לראות אותו לאחר האירוע הקשה. בחקירתו ביום האירוע (ת/30) תיאר את רצף האירועים כדלקמן:

"...סלין ורוא (סילין והמנוחה- ש.ב.) עלו על הטרקטורון עשו סיבוב ממש 20 מטר הלכו עשו פרסה וחזרו ואז הייתה התאונה וזה מצולם. אני נכנסתי בהלם, הלכתי לבנות הטרקטורון היה עליהם אני ועומר הקמנו את הטרקטורון ואותו זמן התקשרתי לאמבולנס, לקח לאמבולנס הרבה זמן כי לא ידעו איפה המקום שלנו, חיפשנו אני ועומר את המפתחות של האוטו של הבנות כדי לקחת אותם לבית חולים, בזמן הזה הגיע גבר עם אישה שהייתה עם בגדים של אחות של בית חולים בדיוק בזמן שלקחנו את הבת לאוטו, אני צעקתי לאישה שתבוא לראות את הבת. ואחרי זה נכנסתי בהלם לא ידעתי מה לעשות אף פעם לא ראיתי קטע כזה...הגיעו 3 בחורים עם טנדר טויוטה...אמרו לי מה קרה, אמרתי להם מה קרה שנפלו הבנות, אמרתי לו שהזמנתי משטרה ואמבולנס, אני בהלם לא יודע מה לעשות, צעקתי תעזרו לבת, הבחורים הביאו מים וארי זה אמרתי לבחור...קח את הטרקטורון אני לא רוצה לראות אותו, וזה לא בגלל משטרה, כי אני לא רציתי לראות את הטרקטורון אחרי התאונה..." (בש' 6-16).

על דברים אלה חזר גם בהודעתו מיום 27.10.13 (ת/12), וכן על ההתרחשות עם הבחורים בדואים חזר גם בהודעתו מיום 29.10.13 (ת/11).

עומר שנכח בכל האירוע, מסר כי לאחר שהתרחשה התאונה, הגיעו למקום מס' צעירים בדואים. אחד מהצעירים הציע לנאשם להסתיר את הטרקטורון לפני שתגיע המשטרה, כדי שלא יסתבך. הנאשם הסכים, ואותו אדם לקח את הטרקטורון וברח. העד מסר כי הטרקטורון נגנב, כך נמסר לו במשטרה. ברם, בהודעתו השנייה במשטרה (ת/21), מיום 25.10.13, מסר דברים שונים בדבר היוזמה להסתרת הטרקטורון: **"...והוא [הצעיר הבדואי- ש.ב.] אמר לאינס [הנאשם - ש.ב.] מה הוא רוצה לעשות עם הטרקטורון ואינס ביקש ממנו להסתיר את הטרקטורון לפני שתגיע המשטרה..."** (שם, בש' 27-28). כאשר עומת עומר עם הבדלי הגרסאות בדבר היוזמה להסתיר את הטרקטורון, השיב כי זכור לו, כי אותו בחור הציע לנאשם קודם, אך מיד חזר בו והבהיר, כי הגרסה שמסר במשטרה היא האמת וכך היה.

כאמור, אין מחלוקת עובדתית לגבי הסתרת הטרקטורון. המחלוקת נסבה אודות הכוונה שעמדה מאחורי פעולה זו. הנאשם טוען כי הוא לא רוצה לראותו בפניו בשל הטראומה שפקדה אותו ומנגד נטען כי הוא עשה זאת במטרה לחבל בהליך החקירתי.

לאור התרשמותי מהעדויות, נחה דעתי כי יש לבכר את הדברים שמסר עומר במשטרה בנוגע לעניין זה, תחת עדותו בבית המשפט ותחת עדות הנאשם בדבר היוזמה להסתרת הטרקטורון.

אחזור ואציין את ממצאי המהימנות הנוגעים לעדות הנאשם, חוסר האמינות והעדר אותות האמת שאפיינו את כל מהלך עדותו של הנאשם, לרבות גם ביחס להסתרת הטרקטורון מפני המשטרה. מעשה זה, הוא המשך ישיר להתנהלותו בכל האירוע. הוא משקף התנהלות מניפולטיבית שתכליתה הצלת עורו של הנאשם בכל מחיר. וכך בשעה קשה, כשהמנוחה מוטלת בפניו, ללא רוח חיים, מדממת, כל מעייניו של הנאשם היו נתונים להעלמת הראיה המרכזית שבכוחה להפלילו

(הטרקטורון). לכן, כשהגיעו למקום מספר צעירים בדואים סקרנים, הנאשם לא איבד את קור רוחו, ומיד יזם. הוא הורה להם להסתיר את הטרקטורון, כי הבין היטב שהאשמה והאחריות תיפול על כתפיו - הוא זה שהתיר את הנהיגה האסורה, בכלי רכב מסוכן, לא מורשה, ללא קסדות, ללא מסגרת בטיחות, ללא ביטוח. מהלך זה נבע ממודעתו למחדליו, לרבות לחוסר מיומנותה של סילין לנהוג על הטרקטורון. הוא סבר כי ללא הטרקטורון יקשה על המשטרה להוכיח את אשמו. לא בכדי מסר עומר כי מיד לאחר האירוע, כאשר הגיעו הצעירים הבדואים לזירה, אמר להם הנאשם להסתיר את הטרקטורון "לפני שתגיע המשטרה". בדברים אלה משתקפת מטרותו האמיתית של הנאשם ושאיתו להכשלת החקירה ומניעת חקר האמת. הנאשם הבין כי המשטרה בדרכה למקום ולכן הוא רצה להעלים את הראייה המרכזית מעיני המשטרה. עומר ניסה אמנם להציג את הדברים בבית המשפט באור שונה, וטען תחילה כי היוזמה הייתה של הבדואים ולא של הנאשם. ברם, כפי שצוין בפרק שעסק בחבותו של הנאשם ברשלנות, עומר עצמו העיד, כי הוא מנסה לגונן על חברו הטוב הנאשם. דבריו אלה הם חלק מאותה מיגננה של עומר עבור הנאשם. עם זאת, כאשר עומת עם גרסתו במשטרה, שנמסרה סמוך לאירוע, חזר בו והבהיר, כי מה שמסר במשטרה הוא אמת. הנאשם גם אישר כי הוא כועס על עומר וניתק עמו את הקשר. הוא הסביר כי כעסו נובע מעדותו של עומר במשטרה בנקודה זו (עמ' 45 לפרוטוקול שורות 29 - 33). ברם, כפי שהוטעם בכל מהלך הדיון לעיל, לא זו בלבד שלעומר לא היה כל מניע או אינטרס להפליל את הנאשם, הוא אף ניסה לא פעם לצאת להגנתו.

ודוק, אינני מוציא מכלל אפשרות שאותם צעירים בדואים דיברו עם הנאשם, ונוכחתם דרבנה את הנאשם לבצע את המעשה. ברם, היוזמה לעשייתו, נבעה כל כולה מהנאשם, כמו גם הכוונה התכלית והשאיפה של הנאשם למנוע את בירור האמת ולחבל בהליך החקירתי. אני דוחה כבלתי אמינה את גרסת הנאשם בעניין זה כמו גם את טענתו כי הבדואים פעלו על דעתם וגנבו את הטרקטורון. הנאשם נכח במקום הימצאו של הטרקטורון, מפתחותיו היו בשליטתו, ואף התנהל שיח ושיח בינו לבין אותם בדואים. הם פעלו במצוותו גם לפי גרסתו. הוא חזר והדגיש בעדותו **"אני אמרתי להם"**, ובחקירתו מיום 27.10.13 (סומנה 12א): **"אני לא אמרתי להם שיעלימו את הטרקטורון, אני אמרתי שיעלימו אותו מהעיניים שלי, לא אמרתי להם שיעלימו בכלל אותו"**. (בש' 28-29). הוא זה שהחזיק בשליטה בטרקטורון, והוא זה שניהל את השיח עם הבדואים ואף ביקש מהם שישתירו את הטרקטורון.

אין גם היגיון בטענת הנאשם, כאילו רצה לא לראות את הטרקטורון בגלל התאונה. אדם שהוא עד לתאונת דרכים קשה, אינו נחרד מכלי הרכב שהיה מעורב בתאונה. הוא נחרד מתוצאותיה. מאדם שנפגע, פצועים, מראות של דם ואיברים מרוטשים. כך בכלל, וככל שמדובר באדם קרוב, מוכר, שנפגע, הזעזוע קשה שבעתיים מפציעתו. ברם, הנאשם מבקש לשכנע את בית המשפט שכלי הרכב הוא זה שגרם לו לחרדה והלם ולכן רצה להסתירו. חוששני שגם כאן עדותו היתה קשה עלי בלשון המעטה ובלתי מתקבלת על הדעת. אם לא רצה לראותו יכל היה פשוט להתרחק מהמקום, לא להביט בו, או לגשת לרכב של המנוחה.

גם הטענה שהבדואים גנבו או ניסו לגנוב את הטרקטורון, חסרת שחר. אין חולק כי הטרקטורון נמסר בסופו של יום למשטרה ולא נגנב. עובר אורח שהגיע למקום בג'יפ, מר יוסף עואד יחד עם אשתו שהייתה לבושה מדי בית חולים מסר (ראו ת/17): **"ושמעתי מישהו לא יודע מי שאומר 'תזיז את הטרקטורון הצידה', אמרתי להם שלא יזיזו אך הניעו את הטרקטורון ופשוט נסעו מהמקום"**. (ש' 16-18). ראייה זו מוסיפה ומלמדת כי הבדואים פעלו במצוות הנאשם. הם לא גנבו אותו ולא ניסו לעשות כן. העובדה שהתניעו את הטרקטורון מלמדת, כי הוא היה כבוי ובשליטת הנאשם שנמצא סמוך אליו, כפי שגם עולה מיתר הראיות, ולאחר שהסתיים השיח ושיח בינו לבין הבדואים, פעלו אלה

בעצתו, התניעו את הטרקטור וסילקו אותו מהמקום. לא זו בלבד שאין ראיה שהנאשם ניסה למנוע מהם זאת, אלא שבניגוד לחוק, ובניגוד להפצרותיו של אותו יוסף עואד שהיה במקום והורה לנאשם שלא להזיז את הטרקטור, הנאשם הזיז והסתירו.

מכלול העדויות בצירוף ההיגיון והשכל הישר, מלמדים, כי אין אמת בגרסתו של הנאשם. הסתרתו מעיני המשטרה מחזקת את המסקנה כי הנאשם פעל בכוונת מכוון על מנת לפגוע בחקירת המשטרה מאחר והבין את אחריותו לאירוע.

לא נעלמה מעיני טענת הנאשם כי היה במצב רגשי קשה, באותה עת. אכן אין לכחד כי האירוע הינו אירוע קשה. מקובלים עלי דברי העדים האובייקטיביים שהגיעו לזירה ומסרו כי הוא היה בסערת רגשות. אלא שחומר הראיות שבפני בית המשפט מלמד, כי הנאשם לא נסחף בסערת הרגשות, אלא מיד טיכס עצה, יזם ופעל להציל את עורו כשהוא בשליטה מלאה, ותוך תכנון ברור לסלק ראיה מהותית מזירת הפשע. הוא 'הפעיל' את הבדואים תוך שהוא נותן להם הוראות מדויקות, להסתיר את הטרקטור מאחורי המחפרון שהיה במקום, ובניגוד לעומר, שלדבריו היה מבולבל, הנאשם, לא איבד את עשתונותיו. כאשר הוזעקה המשטרה למקום בטלפון של עומר, הוא נטל מידיו את הטלפון, וידע למסור את מיקומם, כשהוא בשליטה גמורה. וכך הציג את הדברים בעדותו: **"הוא [עומר - ש.ב] התקשר מהטלפון שלו ואני דיברתי. הוא הסתבך ולא ידע להסביר איפה אנו נמצאים"** (עמ' 45 לפרוט', בש' 29).

כאמור, ועם כל הכבוד לנטען, אין בידי לקבל את טענותיו המופרכות של הנאשם. אדם שמת מוטל בפניו והוא בסערת רגשות, לא יושב ומטכס עצות עם אנשים זרים שמימיו לא פגש, והגיעו זה עתה לזירה, מה לעשות עם הראיות **"לפני שתגיע המשטרה"**, ומבקש מהם להסתיר את הרכב. הדעת נותנת שאדם, במצב כזה, יהיה שרוי כל כולו בפאניקה, הלם וכו' אך לא כך פעל הנאשם. לכן עם כל ההבנה לטענותיו חוששני שהן אינן מתיישבות עם הראיות שבתיק ואף לא עם השכל הישר ועל כן אני דוחה אותן.

אשר על כן, הנני קובע כי הוכח בפני מעבר לכל ספק סביר, כי הנאשם העלים את הטרקטור שהינו ראיה מרכזית בתיק החקירה על מנת להכשיל ולחבל בהליך החקירה הפלילית מתוך כוונה שאיפה ותכלית לחבל בהליך זה.

סוף דבר:

סוף דבר הכל נשמע, משבחנתי את כל הראיות והעדויות, מצאתי כי הוכחו כל עובדותיו של כתב האישום מעבר לכל ספק סביר, ועל כן אני מרשיע את הנאשם בעבירות המיוחסות לו בכתב האישום.

ניתנה והודעה היום י"ד תמוז תשע"ו, 20/07/2016 במעמד הנוכחים.

שלמה בנג'ו , שופט